

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ВІРНА АНАСТАСІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин, доктор
економічних наук, професор
_____ Марина САВЧЕНКО
« ____ » _____ 2022 р.

**Інноваційний розвиток економіки України в умовах глобальної
конкуренції**

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
ОП «Міжнародні економічні відносини»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
Зорина АТАМАНЧУК, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин,
кандидат екон. наук, доцент

підпис

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Вірна А.О. Інноваційний розвиток економіки України в умовах глобальної конкуренції. Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини. Освітня програма «Міжнародні економічні відносини». Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2022.

У роботі розглянуто сучасний стан і тенденції розвитку інноваційної економіки України в умовах глобальної конкуренції, проаналізовано рівень інноваційної активності та джерела фінансування інноваційно діяльності, розглянуто перспективи інноваційного розвитку України.

Основними науковими результатами магістерської роботи є кореляційно-регресійний аналіз факторів впливу на кількість інноваційно активних підприємств України.

Ключові слова: інновації, глобалізація, конкуренція, економічний розвиток країн, конкурентоспроможність.

84 с., 13 табл., 18 рис., бібліограф.: 69 найм.

Virna A.O. Innovative development of the economy of Ukraine in conditions of global competition. Specialty 292 International economic relations. Educational program «International Economic Relations». Donetsk National University named after Vasyl Stus. Vinnytsia, 2022.

The work examines the current state and development trends of the innovative economy of Ukraine in conditions of global competition, analyzes the level of innovative activity and sources of financing innovative activities, and considers the prospects for the innovative development of Ukraine.

The main scientific results of the master's thesis are the correlation-regression analysis of factors influencing the number of innovatively active enterprises of Ukraine.

Key words: innovation, globalization, competition, economic development of countries, competitiveness.

84 p., 13 tabl., 18 fig., bibliography: 69 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ І КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ.....	7
1.1 Сутність та основні поняття інноваційного розвитку економіки	7
1.2 Сучасні концепції глобального конкурентного лідерства країн.....	18
1.3 Інноваційні концепти розвитку глобальної економіки.....	27
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ.....	34
2.1 Порівняльна оцінка рівнів інноваційного розвитку національних економік.....	34
2.2 Аналіз рівня інноваційної активності та джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні.....	38
2.3 Вплив інноваційної діяльності на економічний розвиток країн	45
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	59
3.1 Проблеми формування інноваційного розвитку на вітчизняних підприємствах.....	59
3.2 Перспективи інноваційного розвитку економіки України	64
3.3 Заходи щодо покращення рівня впровадження інновацій.....	70
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85

ВСТУП

Актуальність теми. Динамічний економічний та інноваційний розвиток обумовлений ефективною інноваційною політикою урядів, яка носить системний, стратегічний характер і забезпечує формування глобальної конкурентоспроможності держав. Вибір теми дослідження є обґрунтованим, оскільки вважаємо, що для розвитку інноваційної економіки України корисною була б оцінка інноваційного потенціалу нашої держави. У сучасному світі процесів інтеграції та глобалізації особливої актуальності набуває питання інноваційного розвитку економіки. В умовах глобальної конкуренції інновації є важливим двигуном економічного прогресу, який приносить користь споживачам, підприємствам та економіці загалом. Українські підприємства стикаються з проблемами, коли вони не можуть в повному обсязі конкурувати з іноземними суб'єктами господарювання в першу чергу через слабкий технологічний розвиток виробництва.

Комплексне дослідження інституціонального базису інноваційної економіки, сутності та основних понять щодо інноваційних концептах розвитку економіки частково представлено в працях: В. Біркентале, О. Головінова, К. Корсака, Ю. Макогона, А. Мокія, О. Набатової, Т. Орехової, М. Савченко, С. Пахомова, Ю. Полякової, В. Сизоненка, І. Хаджинова та багатьох інших.

Мета роботи – полягає у дослідженні інноваційного розвитку економіки України в умовах глобальної конкуренції та окресленні перспективних шляхів впровадження інновацій у вітчизняну економіку.

Відповідно до сформульованої мети **завданнями дослідження** є:

- визначити сутність та основні поняття інноваційного розвитку економіки;
- охарактеризувати сучасні концепції глобального конкурентного лідерства країн;
- обґрунтувати інноваційні концепти розвитку глобальної економіки;

- здійснити порівняльну оцінку рівнів інноваційного розвитку національних економік;
- проаналізувати рівень інноваційної активності та джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні;
- дослідити вплив інноваційної діяльності на економічний розвиток країн;
- визначити проблеми формування інноваційного розвитку на вітчизняних підприємствах;
- окреслити перспективи інноваційного розвитку економіки України;
- запропонувати заходи щодо покращення рівня впровадження інновацій.

Об'єкт - інноваційний розвиток економіки України в умовах глобальної конкуренції.

Предмет – сукупність теоретичних та прикладних аспектів інноваційної діяльності в Україні та світовій ринковій економіці.

Інформаційною базою дослідження є статистичні дані Державного комітету статистики України та законодавча база, міжнародні економічні видання та журнали, закордонні та національні аналітичні та інформаційні матеріали мережі Інтернет.

Методи дослідження. За допомогою методів описання, порівняння та спостереження проаналізовано наукові підходи до поняття інноваційна економіка; методом порівняльного аналізу здійснено порівняльну оцінку рівнів інноваційного розвитку національних економік; за допомогою кореляційно-регресійного аналізу досліджено фактори впливу на кількість інноваційно активних підприємств в Україні. У роботі також використаний табличний метод та метод графічної інтерпретації для наочного відображення специфіки інноваційного розвитку економіки в умовах глобальної конкуренції.

Теоретичне та практичне значення мають результати проведеної порівняльної оцінки рівнів інноваційного розвитку національних економік;

результати кореляційно-регресійного аналізу факторів впливу на кількість інноваційно активних підприємств в Україні; розроблені рекомендації стосовно перспективних шляхів впровадження інновацій у вітчизняну економіку.

Наукові результати дослідження полягають у наступному:

- отримав подальшого розвитку математичний інструментарій щодо визначення факторів впливу на кількість інноваційно активних підприємств в Україні;

- досліджено вплив інновацій на розвиток підприємства ТОВ «ПЕЛЛЕГРІН»;

- обґрунтовано пропозиції стосовно розробки заходів для підвищення ефективності процесу управління інноваційною діяльністю, що дозволять підвищити якість та ефективність її забезпечення всіма видами ресурсів, зростання інноваційного потенціалу, знизити ризики її здійснення та сприяти зростанню конкурентоспроможності й прибутковості підприємств та держави в цілому.

Результати кваліфікаційної магістерської роботи апробовано на VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи» (Одеса, 23-24 вересня 2022 року).

Окрім того, на основі результатів дослідження було підготовлено наукову статтю на тему: «Інноваційні концепти розвитку глобальної економіки», що опублікована у науковому періодичному журналі SWorldJournal, Болгарія, Випуск №16, 2022 рік.

Кваліфікаційна магістерська робота визначена метою і завданнями дослідження та включає в себе: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел. Загальний обсяг роботи 84 с.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ І КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

1.1 Сутність та основні поняття інноваційного розвитку економіки

Інновації є важливим чинником економічного прогресу, який приносить користь споживачам, підприємствам та економіці в цілому. З економічної точки зору інновація описує розвиток і застосування ідей і технологій, які покращують товари та послуги або роблять їх виробництво більш ефективним.

Класичним прикладом інновацій є розвиток технології парових двигунів у XVIII столітті. Парові двигуни можна було використовувати на фабриках, дозволяючи масове виробництво, і вони зробили революцію в транспорті разом із залізницями. Зовсім недавно інформаційні технології змінили спосіб виробництва та продажу товарів і послуг компаній, відкриваючи нові ринки та нові бізнес-моделі з огляду на що ми бачимо – інновації мають глибокий вплив на макроекономічне середовище, тому, вважаємо, актуальним є питання відстеження їх розвитку та дослідження економічних і соціальних передумов, які дозволяють реалізовувати та підтримувати інновації.

Інноваційний розвиток є ключовим фактором підвищення ефективності підприємства, економічного зростання, підвищення якості продукції, збереження ресурсів та уникнення впливу індустріалізації на навколишнє середовище. Інновації сприяють динамічному саморозвитку та забезпечують конкурентоспроможність на всіх ієрархічних рівнях економіки. Інноваційний розвиток – це певна безперервна зміна, заснована на впровадженні інновацій, які покращують кількісні та якісні характеристики як держави, так і окремого підприємства, зміцнюють його ринкові позиції та створюють умови для його поступального розвитку.

Поширення інновацій визначає тісний взаємозв'язок науково-технічної, виробничо-інвестиційної діяльності та свідчить про необхідність розглядати

інновацію як сукупність дій суб'єктів господарювання та складових національної інноваційної інфраструктури. Досягнення синергетичного ефекту інновацій вимагає набагато більше дій і загальних інвестицій, ніж потрібно для створення локального економічного ефекту від звичайних інвестицій. Саме тому, враховуючи це вважаємо, що важливим завданням державної інноваційної політики має стати стратегічна спрямованість розвитку виробництва на виготовлення та масове використання нових машин, матеріалів, виробничих процесів та створення соціально-економічних, організаційно-правових умов для розширеного відтворення та ефективного використання наукового і технологічного потенціалу. Загалом більшість науково-технічних інновацій стосується товарів, які потребують капітальних витрат, але рівень нагромадження інвестицій деколи не відповідає вимогам, і потенційні можливості науково-технічного розвитку можуть бути втрачені. Ці аспекти мають велике значення для країн з перехідною економікою, оскільки процес відтворення виробничого апарату знаходиться в глибокій кризі. У наш час обсягу інвестицій в національне господарство не вистачає навіть для простого відтворення, внаслідок чого збільшується питома вага списаних основних фондів [1].

Однією з головних переваг інновацій є їх внесок у економічне зростання. Простіше кажучи, інновації можуть призвести до підвищення продуктивності. У міру зростання продуктивності виробляється більше товарів і послуг – іншими словами, економіка зростає.

Економіка інновацій – це нова галузь, яка стрімко розвивається в межах економічної теорії та прикладної і експериментальної економіки, яка робить акцент на інноваціях та підприємстві. Вона включає в себе як застосування будь-яких видів інновацій, особливо технологічних (але не тільки) в економічне використання; але також може стосуватися області інновацій та експериментальної економіки, що стосується нових розробок економічної науки, які можна вважати інноваційними [2].

Формування інноваційної економіки вимагає розробки нової ідеології, орієнтованої на інновації і пронизує все суспільство. Наукові результати, дизайнерські розробки, технологічні та інституційні інновації сьогодні є рушійною силою як економічного прогресу, так і соціального розвитку провідних країн світу.

Інноваційна економіка в умовах розвитку знань суспільства характеризується провідною цінністю інноваційної діяльності науки і виробництва, зростанням науково-технічного виробництва, високих технологій, розвитком факторів виробництва, які формуються завдяки інноваціям, новим технологічним шляхам.

Комплексне дослідження інституціонального базису інноваційної економіки, сутності та основних понять щодо інноваційного розвитку економіки частково представлено в працях: В. Біркентале, О. Головінова [3], К. Корсака [4], Ю. Макогона, А. Мокія, О. Набатової [5], Т. Орехової, М. Савченко, С. Пахомова [6], Ю. Полякової, В. Сизоненка [7], І. Хаджинова та багатьох інших.

Фундаментальною методологічною основою сучасної концепції інноваційної економіки є синтез міждисциплінарних знань про такі глобальні системи, як «природа», «людина» та «суспільство». Ці три фундаментальні системи становлять основу формування людського буття та свідомості як цілісного утворення – середовища проживання та життя. Творча діяльність людини в життєвому середовищі перетворює її на міру розвитку системи виховання та моральної культури самої людини. Економічний ефект діяльності людини на Землі є мірилом якості соціальних систем і в кінцевому підсумку впливає на її здоров'я (фізичне, духовне та моральне). Мається на увазі, що здоров'я людини відображає якість середовища, в якій воно формується. Сучасна економіка та вся трансформаційна діяльність людини стають все більш інноваційними та динамічними. У науковій літературі з філософських аспектів сучасної теорії інноваційної економіки з'явився новий термін «освітньо-інтенсивна економіка» з чого випливає, що інноваційна

економіка – це економіка, сформована на використанні нових знань – інновацій (нових ідей). Інноваційна економіка класифікується як «швидка економіка». Найважливішою ознакою такого типу економічного розвитку є унікальність, неповторність, постійне оновлення виробництва та багатьох соціальних інститутів.

Аналізуючи праці науковців, узагальнюємо своє бачення, зважаючи на те, що інноваційна економіка в більшості випадків інтерпретується як заснована на знаннях та інформаційних технологіях галузь економіки. При цьому передбачається, що її основний ефект полягає не тільки у виробництві високотехнологічної продукції, але і в її продуктивному використанні в усіх галузях і секторах, рівні впливу на економіку і суспільство [3, с. 5].

Зважаємо на погляди О. Головінова, який акцентує увагу на те, що подібне розуміння інноваційної економіки як економіки знань, інтелектуальної економіки і типу економіки, заснованої на потоці інновацій, постійному вдосконаленні технологій, виробництві та експорті високотехнологічної продукції з дуже високою доданою вартістю і самих технологій, знайшло широке застосування, хоч і не відрізнялось єдиним визначенням [3, с. 12]. В. Сизоненко в цілому називає економіку у своїх працях «інноваційно-орієнтованою економікою» або «новою економікою» або «економікою, заснованою на знаннях», орієнтованою на використання інтелектуального і людського капіталу. У цьому випадку, як вважає автор, знання є джерелом економічного багатства та інноваційного розвитку країн-виробників високотехнологічної продукції [7, с. 84].

Як можемо бачити із наведеного вище, дослідники шукали і знаходили вихід з термінологічної пастки в підміні понять. У всіх дослідженнях автори, що пояснюють прихід нової економіки, в кінцевому рахунку говорять про інновації, інформацію, інтелектуальну економіку тощо. Проте не підходять до формування єдиного чіткого визначення окресленого поняття, яке сьогодні привертає все більше уваги та зосереджує на собі усе більшу кількість досліджень.

Існуючі та окреслені нами вище терміни і підходи щодо визначення суті інноваційної економіки не можна назвати синонімами. Швидше, між ними існує кореляція, вони в деякому роді доповнюють, але не замінюють один одного. Таким чином, інноваційна економіка навряд чи може існувати, не покладаючись на інтелект, знання та інформацію.

Різноманітність категорій заміни показує, що сутність та особливості інноваційної економіки сьогодні повинні бути розкриті з зазначеними вище термінами, але не повинні бути синонімами. Вважаємо, що використання цих синонімів свідчить про наукову некоректність, неконцентрованість, непотрібність і надуманість.

Оскільки не існує значущого, точного і правильного визначення інноваційної економіки, ми намагатимемося дати її власну інтерпретацію з урахуванням інституційного підходу. Таким чином, в більш вузькому сенсі інноваційна економіка – це сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих структур (великі і малі підприємства, інкубатори, технопарки, дослідницькі лабораторії, університети), які виробляють і продають наукові знання і технології в межах національних кордонів, які створюються через комплекс економічних, соціальних і правових інститутів, а також характеризуються своїми традиціями, нормами і культурними особливостями взаємодії.

Це визначення, в свою чергу, включає в себе адекватний спосіб мислення, психологічну установку особистості і суспільства, а також адекватні ментальні моделі, відповідні заявленій системі правил, незалежно від рівня і характеру її формалізації.

Інноваційна економіка з точки зору інституціоналізму в широкому сенсі може бути інтерпретована як економіка з високими знаннями і високою розумовою і моральною наповненістю, в якій економічні суб'єкти і галузі розвиваються в результаті розвитку новаторів, які трансформувалися в під впливом наукових і фундаментальних розробок з метою отримання надприбутку. Звідси випливає, що зовнішнім проявом інноваційної економіки є збільшення витрат держави, підприємців, домогосподарств на накопичення

людського капіталу, інвестиції в дослідження і розробки, тобто формальні ознаки, які стануть реальністю тільки тоді, коли вихідні умови для розвитку інноваційної економіки будуть створені й реалізовані (рис. 1.1).

інституційні	наявність системи формальних і неформальних правил (інститутів), що сприяють інноваційній діяльності та становленню економіки інноваційного типу
структурні	наявність мережових взаємодій значної кількості суб'єктів інноваційної діяльності та ринку інновацій
конкуренція за нову техніку і технології, за якість продукції	така конкуренція є базовою умовою інноваційної економіки
ресурсні	наукові, технологічні, інтелектуальні ресурси, які формують інноваційний потенціал, достатній і можливий для організації й приведення в дію інноваційного процесу
мотивуючі	спонукають і заохочують затребуваність інновацій більшістю господарюючих суб'єктів, домашніх господарств, споживачів, економікою в цілому

Рисунок 1.1 – Вихідні умови для реалізації інноваційної економіки

Джерело: складено автором на основі [3, с. 6-7]

У зв'язку з тим, що складовими елементами інноваційної економіки є: людський капітал, трудовий капітал, інтелектуальний капітал, культурно-моральний капітал, природний (ресурсний) та відтворювальний, у зв'язку з цими елементами можна визначити критерії інноваційної економіки (рис. 1.2).

Спираючись на наукові дослідження українських та закордонних вчених, вважаємо, що наявність певних умов і ступінь їх застосування можуть зумовити або інноваційну активність економіки, або її інерцію. Цей стан визначається рівнем його якісних і кількісних показників.

Зважаючи на погляди С. Пахомова щодо проблеми формування інноваційної економіки, зосереджено увагу не тільки на технологічному вимірі, а й на ціннісному та інституційному рівнях. Інноваційна економіка складається з низького соціально-інноваційного потенціалу суспільства, нефокусованого інституційного середовища для відтворення та реалізації

цього потенціалу, відсутності потреби в інноваціях в існуючому середовищі соціальних цінностей. Зважаючи на ці проблемні аспекти, наукове вважає, що інноваційна економіка має підкріплюватись інноваційним інституціональним базисом [6, с. 239].

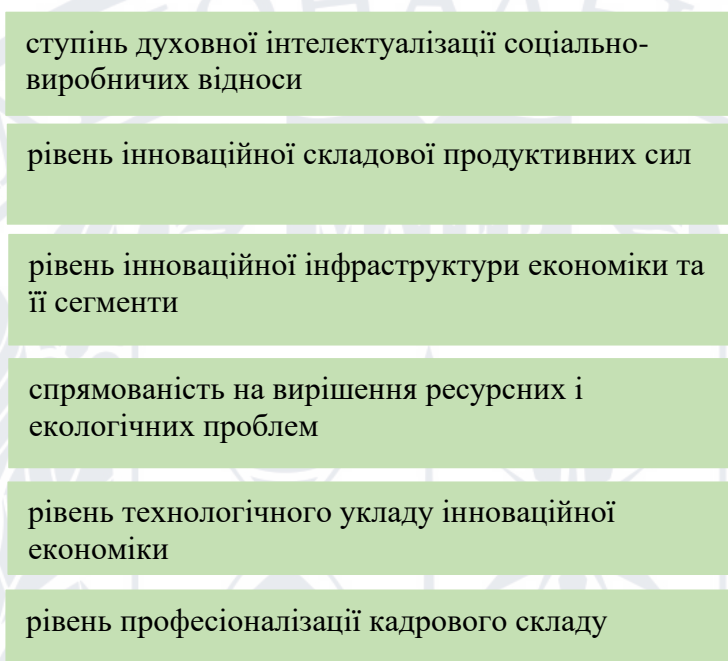

Рисунок 1.2 – Критерії інноваційної економіки

Джерело: складено автором на основі [3]

Отож, проаналізувавши сутність інноваційної економіки, вважаємо, що основою здійснення докорінних економічних перетворень і створення в країні якісно нової економічної системи є перебудова виробництва на основі науково-технічного прогресу. Науково-технічний прогрес є одним із найважливіших чинників економічного розвитку. Як відомо, монополія державної власності не створила мотиваційної системи для підвищення ефективності виробництва та інновацій. Тому в умовах ринку формування більшої самостійності та відповідальності суб'єктів господарювання спонукає до активної інноваційної діяльності, що є ключовим фактором підвищення їх конкурентоспроможності. Вивчення інноваційного розвитку є досить складним явищем і потребує чіткої класифікації інноваційної діяльності,

зокрема інновацій виробництва, організаційних інновацій, маркетингових інновацій, процесних інновацій тощо. Тому вважаємо за необхідне визначити та дослідити основні питання, що стосуються інноваційного розвитку економіки.

Світова практика свідчить, що сучасна економіка все більше стає інноваційною та підприємницькою. Основною рушійною силою розвитку інноваційного підприємництва є конкуренція на локальному та міжнародному ринках в умовах глобальної інтеграції економічних систем. Фактор глобалізації посилює необхідність представлення економіки як складної ресурсної та взаємозалежної системи із синергічними властивостями, які, у свою чергу, сприяють підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Нині існують дві основні моделі інноваційного розвитку економіки. Перша – це лінійна модель, в якій чітка організація інноваційного процесу, тобто від фундаментальних досліджень до створення продукту і виведення його на ринок. Друга модель – нелінійна, яка використовує багато джерел інновацій, орієнтованих на їх комунікацію в різних сферах, тобто використання дифузії інновацій.

Будь-яка соціально-економічна революція ґрунтується на особливих, специфічних технологіях, виробничо-технологічних системах, а також виробничих відносинах. Для постіндустріального суспільства цю роль насамперед відіграють інформаційні технології та комп'ютеризовані інформаційні системи, наукомісткі виробничі технології, які є результатом нових фізико-технічних, хіміко-біологічних та інших міждисциплінарних досліджень, заснованих на системних і синергетичних принципах. Саме пошук взаємозв'язків між науковими відкриттями в різних галузях науки та їх застосуванням у соціально-економічній діяльності є основою для народження нових ідей, створення інноваційних технологій, інноваційних систем та інноваційної організації різних сфер людської діяльності.

Головною передумовою переходу до інноваційної економіки є те, що настала ера синтезу наукових знань у процесі системної революції. Результатом цієї революції стало визначення наявності стійких інформаційних зв'язків між соціально-економічними, культурними, освітніми, техніко-технологічними, екологічними процесами в суспільному житті та свідомістю самої людини. Вчені вважають, що наука є цілим, і поділ її на окремі складові частини (предметні області) зумовлений не стільки складністю досліджуваного об'єкта, скільки обмеженістю людського знання.

Еволюційний розвиток наукового знання, яке є основою інноваційної економіки пройшов кілька етапів (рис. 1.3).

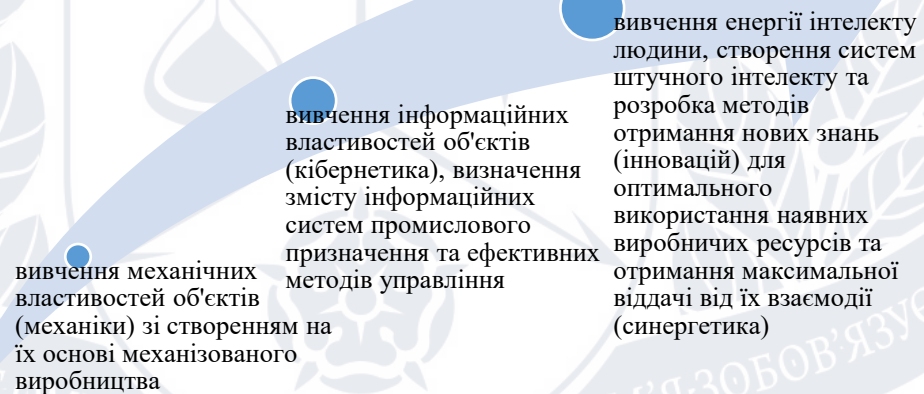

Рисунок 1.3 – Етапи еволюційного розвитку наукового знання

Джерело: складено автором на основі [8, с. 21-26]

Узагальнюючи викладений матеріал щодо методичних підходів у процесі формування змісту інноваційної економіки, можна виділити три основні твердження:

1. Концепція технологічних систем, в якій технологія розглядається як інтегровані системи компонентів, що підтримуються управлінням або зв'язками з громадськістю. Причому технологія розглядається як в інженерно-технологічному, так і в соціально-адміністративному аспектах. Зміни в техніці

тягнуть за собою зміни всього суспільного ладу, тобто основою економічного розвитку є «технологічний поштовх»;

2. Концепція промислових кластерів передбачає існування промислових комплексів за міжгалузевим принципом і сформованих на основі територіальної концентрації мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників і споживачів, пов'язаних технологічним ланцюгом на основі високих технологій. Більше того, міжгалузеві зв'язки та адекватні зовнішні фактори утворюють динамічні кластери або «інноваційні зв'язки» галузей, що характеризуються високою продуктивністю та високим рівнем інновацій. Кластерна організація дозволяє використовувати створені міжфірмові мережі та їх потенційні переваги для швидшого поширення та розвитку нових знань, особливо при формуванні кластерів на основі високих технологій;

3. Концепція національних інноваційних систем орієнтована на інституційний підхід до організації системи освіти та накопичення знань, що сприяє створенню інновацій, за допомогою яких створюються та використовуються нові технології. Основна ідея цього підходу полягає в тому, що економічна діяльність і динаміка розвитку обумовлені різними видами інновацій, в яких головну роль відіграють процеси створення і поширення знань. Ця концепція базується на трьох основних принципах: перший полягає в тому, що наукове знання відіграє особливу роль в економічному розвитку; другий підтверджує, що знання формуються в інституційному середовищі (університети, науково-дослідні інститути); третій встановлює, що основним чинником економічної динаміки є конкуренція між підприємцями на інноваційній основі, яка змінює зміст і структуру економіки держави.

Таким чином, еволюція економічної думки змінює свій вектор пізнання від лінійного уявлення про розвиток економічних систем до нелінійного уявлення про техніко-економічний розвиток, який є основою для формування інноваційної економіки.

Основні передумови формування інноваційної економіки відображаємо на рис. 1.4.

Рисунок 1.4 – Передумови формування інноваційної економіки

Джерело: складено автором на основі [9]

Узагальнюючи матеріал про зміст інноваційної економіки, слід виділити її суттєві відмінності від інших типів економік, що представлені на рис. 1.5.

відноситься до швидкого тину економік

паритет нових знань і технологій

орієнтована на розвиток підприємництва

заснована на новому технологічному укладі (сукупність технологій, характерних для виробництва певного рівня

посилення конкуренції

ефективне використання ресурсів

Рисунок 1.5 – Відмінності інноваційної економіки

Джерело: складено автором на основі [9]

Таким чином, характерною рисою інноваційної економіки є орієнтація на здобуття нових знань і пошук нових методів (технологій) найбільш ефективного поєднання всього різноманіття ресурсів, що забезпечують виробництво конкурентоспроможного інноваційного продукту (послуги).

Отже, як бачимо, інноваційна економіка з точки зору різних науковців трактується відмінно. Це пояснюється тим, що дослідники шукали і знаходили вихід з термінологічної пастки в підміні понять. У всіх дослідженнях автори, що пояснюють прихід нової економіки, в кінцевому рахунку говорять про інновації, інформацію, інтелектуальну економіку, визначають національну економіку у вузькому та широкому сенсі. Проте не підходять до формування єдиного чіткого визначення окресленого поняття, яке сьогодні привертає все більше уваги та зосереджує на собі усе більшу кількість досліджень.

1.2 Сучасні концепції глобального конкурентного лідерства країн

Національне процвітання створюється, а не передається у спадок. Конкурентоспроможність країни залежить від спроможності її промисловості впроваджувати інновації та модернізуватися. Компанії отримують переваги перед найкращими світовими конкурентами через тиск і виклики. Вони виграють від сильних внутрішніх конкурентів, агресивних домашніх постачальників і вимогливих місцевих клієнтів.

У світі все більш глобальній конкуренції нації стають більш, а не менш важливими. У міру того, як основа конкуренції все більше і більше зміщується на створення і засвоєння знань, зростала роль нації. Конкурентна перевага створюється та підтримується за допомогою локалізованого процесу. Відмінності в національних цінностях, культурі, економічних структурах, інституціях та історії сприяють конкурентному успіху. Існують різні відмінності в моделях конкурентоспроможності в кожній країні, адже жодна країна не може або не буде конкурентоспроможною в кожній чи навіть більшості галузей. Зрештою, країни досягають успіху в певних галузях, які

відносяться до сфери розробок та інновацій, тому що їхнє середовище є найбільш перспективним, динамічним і складним.

Серед проблем, безпосередньо пов'язаних з розвитком світової економіки в XXI глобальним перетворенням належить винятково важлива роль, оскільки саме ці трансформації накладають свій відбиток на всі сфери суспільного життя. Це динамічна зміна структури соціального попиту, що призводить до зникнення традиційних і активного формування нових ринків; інтенсивний розвиток науково-технічного прогресу, що суттєво впливає на процеси інтернаціоналізації в контексті створення глобального інноваційного середовища; зміна суспільної свідомості, що формує нове ставлення до бізнесу як такого та сприяє формуванню нових соціальних стереотипів, моделей, форм взаємин і зв'язків у бізнес-процесах; глобалізація економічних відносин на різних рівнях, яка якісно змінює функціонування економічних систем, відкриваючи для них нові можливості та ризики.

Трансформаційні зміни мають загальносистемний характер і мають безпосередній вплив на розвиток світової економіки. Таким чином, приблизно на рубежі тисячоліть суспільство стикається з принципово новими напрямками розвитку для створення глобального економічного порядку [10]. Одна з найбільш дискусійних тем, якій надається особлива увага в умовах розвитку сучасного суспільства – глобальне конкурентне лідерство країн. Його найчастіше висвітлюють у світлі політичної ситуації. Наразі сучасне лідерство країн розуміється як феномен, що характеризується такими ознаками, як: безаспектність, різнорівневність, факторна та функціональна детермінованість.

Формування терміну «лідерство» в економіці знань актуально в сучасному глобальному середовищі під впливом глобалізації. Важливим аспектом є представлення гравців різних рівнів інтелектуального лідерства, що означає заняття високого становища в конкуренції за рахунок високої якості та інтенсивності використання інтелектуальних ресурсів. Оскільки в процесі оцінки глобального конкурентного лідерства країн та їх інноваційної

конкурентоспроможності основними об'єктами дослідження виступають конкурентні процеси та досягнення інтелектуального лідерства країн у глобальному середовищі, вважаємо за необхідне розглянути та запропонувати методологічні підходи до оцінки інтелектуального лідерства різних суб'єктів [11, с. 1].

Дослідження еволюції категорії «конкурентне лідерство» обґрунтовує твердження, що вона бере свій початок у надрах філософських, політичних, історичних, психологічних, соціологічних та правових наук і є продуктом історичного розвитку світової економіки. Конкурентне лідерство традиційно є предметом дослідження різних шкіл і напрямів економічної думки, які визначали їх сутнісний характер на основі домінуючих рушійних сил і стратегічних напрямів трансформації міжнародної економічної системи на кожному етапі глобального економічного прогресу [12, с. 2-4].

Оцінка конкурентоспроможності підприємства займає особливе місце в теорії конкурентоспроможності підприємства, оскільки категорія «конкурентоспроможність» представляє не тільки і не стільки дослідницький інтерес, її значимість обумовлена тим, що конкурентоспроможність розглядається як один з найважливіших об'єктів управління в системі управління соціально-економічними утвореннями від підприємства до національної економіки.

Дослідження еволюції категорії «конкурентне лідерство» дає підставу стверджувати, що вона зародилася в глибинах філософських, політичних, історичних, психологічних, соціологічних та юридичних наук і є продуктом історичного розвитку світової економіки. У результаті її суттєвий зміст зазнав постійних змін як у матеріальному змісті, так і в соціальних проявах під впливом незворотних, спрямованих і закономірних змін у структурній динаміці міжнародної економічної системи. Це також пов'язано з тим, що в теоретичній кваліфікації цієї категорії, як, власне, і в її концептуальній операціоналізації, завжди виникали значні методологічні труднощі. Вони розглядаються як постійні зміни характеру держав у світовій економічній

системі і швидке розширення і ускладнення відносин між ними, так і побудова доцентрових силових ліній у взаємодії економік і корінні зміни структурних характеристик міжнародної економічної системи як закономірний результат взаємодії великих держав. Всебічні дослідження конкурентного лідерства мають багатовікову історію, а також спроби науково зрозуміти феномен відносин влади (домінування) і підпорядкування, впливу і наступності в групових організаціях і міжособистісних відносинах.

Деякі дослідники (Н. Кет де Вріс, В. Діксон та ін.) відзначають лідерство як схильність певної особистості в суспільстві, користується незмінним авторитетом і впливом в команді, що забезпечує залучення її послідовників до того чи іншого виду соціальної діяльності. Інші вчені (Д. Гоулман, Г. Бояціс, А. Маккі, П. Селовей, Ю. Мейер та ін.) ототожнюють цю концепцію з емоційним інтелектом людини і його соціальним успіхом, досягнутим на основі самосвідомості (розуміння його здібностей і конкурентних переваг); саморегуляція (здатність контролювати свої внутрішні мотиви і емоційний стан, думати про свої майбутні дії); мотивація (здатність спонукати до дій інших суб'єктів); емпатія (здатність розуміти почуття та інтереси інших людей) та соціальні навички (здатність спонукати інших людей до передбачуваної реакції). Тобто, виходячи із наведеної вище інформації, науковці висловлюють відмінні підходи до трактування не лише самого поняття лідерства, але й до методології його оцінки та дослідження.

Вивчення конкурентного управління країнами ми також знаходимо в ряді економічних теорій і концепцій, включаючи марксизм, інституційну теорію, теорію економічного порядку, теорію фірми, теорію організацій, соціально-інституційну теорію та інші. Система міжнародних відносин сьогодні зазнає змін під впливом глобальної трансформації. Відтак, сучасна система міжнародних відносин характеризується великим ступенем раціональності, що проявляється у прагненні глобального лідерства впливати на міжнародні відносини на основі власних уявлень і інтересів.

Підходячи до характеристики сучасних концепцій глобального конкурентного лідерства країн, звернемо увагу на погляди відомих світових вчених та охарактеризуємо погляди, які вони висувають.

Глобальне лідерство є ключовою проблемою людських ресурсів у розвитку лідерства, але наявні знання обмежені. Глобалізація продовжує впливати на організації на різних рівнях. Це вимагає відповідної зміни парадигм глобального лідерства. Стратегічним лідерам в організаціях потрібен більш різноманітний набір атрибутів, щоб ефективно протистояти виникаючим глобальним викликам, таким як вільний потік капіталу та робочої сили, зміни технологій та культурна динаміка. Різноманітне середовище дає можливість критичного розуміння відмінностей та покращення корпоративної культури [13, с. 170-176]. Глобалізація збільшила складність і неоднозначність в організаціях. Глобальні лідери повинні розвивати свої навички, знання та здібності щодо лідерства в полікультурному середовищі з різними групами.

З точки зору виживання в глобальній конкуренції, збереження конкурентоспроможності, підвищення економічних показників і зростання, сприяючи національному економічному розвитку, інновації є важливим елементом для кожної із країн. Економічне зростання, що досягається за рахунок конкурентних переваг сприяє підвищенню соціального добробуту країни, її рівня розвитку. Ідучи у ногу з прогресом, сьогодні країни за умов утримання позицій глобального лідерства мають впроваджувати інновації та підвищувати свою здатність, щоб відповідати новим вимогам за допомогою нових продуктів, нових послуг та нових процесів [14].

Наведемо перелік найвідоміших теорій, які досліджують конкурентне лідерство в історичному, політологічному й економічному аспектах (рис. 1.6).

Кожна з них має свої переваги та недоліки та виконувала історичну функцію у формуванні наукових поглядів на проблему конкурентної поведінки в загальній науці міжнародних відносин [12, с. 2-4].

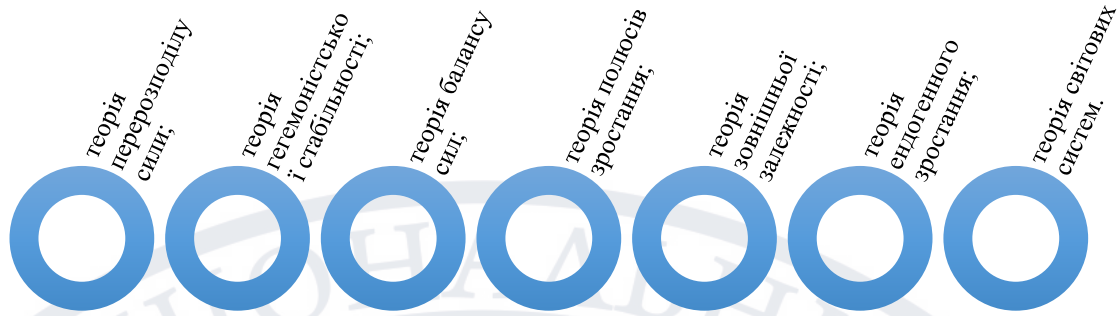

Рисунок 1.6 – Найвідоміші теорії, які досліджують конкурентне лідерство

Джерело: складено автором на основі [12, с. 1-5]

В даний час існує кілька підходів до розуміння того, як регулюється сучасні міжнародні відносини. Була розроблена концепція однополярного світу. Основною позицією цієї концепції є теза про всеосяжну перевагу однієї країни-лідера над їх потенційними противниками за всіма показниками компонентів продуктивності: економічним, військовим, технологічним, як у кількісному, так і в якісному відношенні. Критики концепції однополярного світу, в свою чергу, показують, що сьогоднішній світовий порядок характеризується скоріше поєднанням елементів однополярності (країна-лідер) і елементів багатополарності (країни-лідери змушені співпрацювати з іншими сильними державами, незважаючи на їх невдоволення своєю поведінкою на світовій арені). Ця ситуація визначається як «одно-багато полярність» (Uni-multipolarity).

Серед західних вчених подібна концепція з'явилася тільки в 2008 році. Вона пов'язана насамперед з роботами Р. Хаасса. Він визнає, що «час стабільної однополярності минув, і світ вступив в епоху полярного порядку, що характеризується поширенням влади і впливу, а також зростаючим числом активних гравців, у тому числі недержавних» [15]. Однак не всі дослідники згодні з тим, що в світі немає полюсів.

Прихильники концепції поліцентричності світу вважають, що міжнародні відносини мають тенденцію до плюралізації, що пов'язано з появою і подальшим зміцненням позицій нових гравців на світовій арені. Цей процес впливає на появу нових центрів. Відбувається розмивання «панування країни лідера» [16, с. 55]. Прагнення країни, яка прагне стати глобальним лідером, не тільки відігравати провідну роль у міжнародних відносинах, диктувати свої умови, а й зміцнювати лідерство в міжнародному праві характеризує її зовнішньополітичну діяльність як однополярну. Зазначаємо, що основою моделі однополярного світу послужили теорія «гегемоністської стабільності» і концепція рівноваги (балансу) сил.

Теорія про стабільність ґрунтується на припущенні, що гегемон створює стабільний міжнародний режим, який вигідний для домінуючої держави, але тим не менш впливові партнери виграють від стабільності ще більше. Це означає, що баланс сил можливий тільки в тому випадку, якщо гегемон встановить і підтримає міжнародну політичну систему. За словами Р. Гілпіна, гегемон провадить експансію, доки не досягне рівноваги між здобутками та витратами на її продовження. Тенденція до того, що ціна збереження міжнародної стабільності (статус-кво) зростає швидше, ніж ресурсна здатність держави, яка домінує (гегемон), зберігати своє становище і статус-кво одночасно. Щоб захистити домінуючі позиції, держава повинна збільшити витрати на збройні сили, підтримку союзників та інші засоби стабілізації міжнародної системи. В результаті відмови гегемона від своїх зобов'язань в рамках міжнародної системи, перевищення його можливостей (занепаду гегемона) виникає його дестабілізація. У разі небезпеки занепаду, вважає Р. Гілпін, держава може вдаватися до превентивної війни, щоб запобігти появі нового гегемона. Таким чином, теорію гегемоністської стабільності слід кваліфікувати як концепцію тимчасової стабілізації міжнародної системи, якщо в гегемона достатньо ресурсів для цього [17, с. 4].

Рівновага сил є відносно нестійким станом системи міжнародних відносин і є наслідком циклічного розвитку відносин між державами. Ситуація

рівноваги сил передбачає рівність (паритет) економічного і військово-політичного потенціалів держав, що заважає їм використовувати, перш за все, засоби військового впливу. Йдеться не про повну рівність держав, а про відносну рівновагу сил. Порушення балансу сил виникає в результаті спроби держави збільшити свій силовий потенціал. Наслідком порушення балансу сил може стати військовий конфлікт, який часто призводить до зміни військово-політичного та економічного потенціалу залучених держав і в кінцевому підсумку сприяє відновленню балансу сил. Мета політики балансу сил – уникнути домінування в системі міжнародних відносин держави або групи країн [18].

Прихильники концепції однополярного світу вважають, що окремі країни, для яких притаманне лідерство, до прикладу – США, перевершують інші країни в економічній, технологічній і військовій областях, і така перевага сприяє підтримці миру в глобальному масштабі. Серед прихильників цієї моделі – У. Уолфорт, К. Белл, З. Бжезінський. Через зростаючі глобальні проблеми, нові загрози щодо безпеки, такі як міжнародний тероризм, розповсюдження зброї масового знищення, етнічні та релігійні конфлікти ненависті, територіальні суперечки в євроатлантичному просторі, транскордонна злочинність, торгівля наркотиками, екологічна, гуманітарна тощо, міжнародне співробітництво та пошук рішень у рамках багатосторонності стали життєво важливими.

Формування нового світового порядку виявилось складним і спірним процесом. Можливо, це свідчить про глибокі зміни в системі міжнародних відносин, які вимагають відмови від стандартних планів і уявлень про форму світопорядку [19, с. 10].

В таких умовах переформатуванням міжнародної системи здійснюється розробка, концептуальне проектування, просування і реалізація зовнішньополітичних проектів суб'єктів глобальної та регіональної політики. Ці проекти засновані на двох підходах – універсалістському і сфері впливу. Перший передбачає наявність універсального порядку, що виникає з центру.

Парадигма сфер впливу передбачає поліцентричну систему – великі держави формують сфери відповідальності, засновані на різних підходах в галузі безпеки, економіки, державного управління, ідеології та культури. У сьогоденні співвідношенні військової та економічної могутності існує значний конфліктний потенціал, коли універсальний порядок, заснований на домінуванні каїни-лідера, підривається існуванням поліцентричної системи.

Концепція лідерства запропонована Дж. Модельскі відокремлена від нашої класифікації. Вона побічно виконує функції, властиві концепції світового лідерства. Не маючи прямого відношення до сучасних політичних реалій, її абстрактні теоретичні положення можуть бути застосовані для опису сучасної політичної практики. Відтак, концепцію світового лідерства важко розглядати в контексті розвитку прикладних форм концептуалізації. Зразковим, на думку Дж. Модельскі, є фундаментальний механізм розвитку глобальної політики – підйом і занепад світових держав. Система лідерства – необхідний етап розвитку глобальної політики, в рамках якого виникають організації федеративного типу. Так, Дж. Модельскі вказує на закономірність явища світового лідерства і необхідність мати лідера у світовій політиці [20]. Опис етапів розвитку феномену світового лідерства спрямований на те, щоб узаконити дії лідера на кожному етапі і створити необхідне розуміння контексту реалізації світового лідерства, яке таїть в собі природну необхідність останнього. Науковець представляє майбутнє світового політичного процесу не як взаємодію незалежних суб'єктів, а як відносини в рамках єдиної федерації на чолі з лідером, що володіє мережами формальних домінуючих позицій в наднаціональних інститутах

Отже, лідер виходить з тіні і набуває формального та інституційного впливу в світі.

1.3 Інноваційні концепти розвитку глобальної економіки

Конкурентоспроможність країни в умовах глобалізації значною мірою залежить від ефективного функціонування реального сектору економіки, а також від сприйнятливості його учасників до інновацій, вміння їх своєчасно генерувати та впроваджувати. В умовах глобалізації інноваційна складова національної економіки стає основою незалежності країни, сталості її соціально-економічного розвитку, сприяє захисту інтересів держави від зовнішніх і внутрішніх загроз і дає поштовх до подальшого розвитку. У цьому контексті питання впливу глобалізації на інтенсифікацію інноваційної діяльності має велике значення для теорії та практики економічного розвитку [21, с. 94-98].

Зміни в структурі світової торгівлі в на зламі XX-XXI ст., що виявляються збільшенням частки високотехнологічної та наукомісткої продукції, значним зменшенням частки товарів і сировини первинної переробки роблять актуальними питання, що стосуються дослідження інновацій, надаючи їм нового етапу наукового розвитку [22, с. 164-165].

Узагальнюючи дослідження теоретичних матеріалів, зважаємо на те, що у XXI ст. акцент із конкуренції зміщується на конкурентне існування компанії. Інтенсивність змін у конкурентному середовищі робить будь-яку конкурентну перевагу короткочасною, тобто має бути розпочато створення конкурентних переваг, інновації мають трансформувати одна одну, що досягається за допомогою інтеграційних угод між економічними суб'єктами [23, с. 128-144].

В умовах трансформації виробничих систем за принципами концентрації виробництва і капіталу, галузевої та міжгалузевої диверсифікації, зміщення конкуренції у виробничій сфері на конкуренцію в до- та післявиробничій сфері найважливішим чинником підвищення конкурентоспроможності є перетворення виробничих систем за принципами концентрації виробництва та капіталу є інноваційний розвиток. В. Геєць стверджує, що провадження інновацій стає ключовим фактором ринкової конкуренції і дає можливість передовим компаніям отримувати додаткові

прибутки від інтелектуальної ренти за рахунок монополістичної експлуатації інновацій [24, с. 25].

Аналізуючи наукові погляди Ю. Кіндзерського, ми спостерігаємо вплив, який характеризує здатність створювати нові технології та високотехнологічні продукти, які відображають технологічне відокремлення від конкурентів, що, у свою чергу, стає основною конкурентною перевагою [25, с. 58].

Дослідники, які аналізують проблеми інновацій, виділяють три основні чинники ефективного впровадження інновацій:

- достатнє фінансування фундаментальних і прикладних досліджень;
- правове поле комерційно-правової охорони;
- сприятливе середовище для малого та середнього бізнесу як найбільш сприятливе для інновацій.

Стверджується, що зв'язок науки і техніки укладається в кілька схем. Ідеальна конструкція «наука – технологічне знання – технологія» описує процес перетворення знань у конкретні інновації. Другий підхід визнає можливість того, що технологія стане основою для розуміння фундаментальних законів, коли наука не може відразу пояснити суть технологічних процесів. Використання практичних інновацій для реалізації теоретичних знань відображає сутність третього підходу [26, с. 82].

Країни ЄС, які забезпечують усі ці фактори і знаходяться в авангарді фундаментальних досліджень, поступаються лише Сполученим Штатам та в деяких областях після Японії. Країни Західної Європи та США приблизно рівні за обсягами фінансування науки, створення науково-технічних зон, захисту інтелектуальної власності та розвитку малого бізнесу, але суттєво відрізняються за рівнем розвитку технологій. Бізнес-сектор розвиває та впливає на розвиток технологічних знань відповідно до конкурентного середовища, а сектор малого бізнесу адаптує наявні технологічні знання до конкурентного середовища та впроваджує технології. Технологічні знання накопичуються і впроваджуються у вигляді нових технологій, в основному,

великими компаніями, а їх недостатній розвиток у Європі може пояснити феномен «європейського парадоксу». Відсутність великих національних компаній призводить до впровадження інноваційних процесів за межами країни, коли академічні наукові знання перетворюються в технології іноземними компаніями без користі для національних виробників [26].

Відбувається «дематеріалізація» ресурсів шляхом оновлення нових сфер соціально-економічної діяльності. Конкуренція буде переміщена в раніше неконкурентоспроможні сфери, такі як інформаційний простір, людські ресурси. Науко- та інформаційно-місткі репродуктивні системи відображають сучасне уявлення про державне багатство. Деякі автори пов'язують збільшення частки інтелектуальної та інформаційноємної продукції в структурі експорту США з прагненням досягти світового лідерства. Замість максимізації експорту такі заходи стають елементами диверсифікованих інструментів у рамках стратегії розвитку міжнародної торгівлі [27, с. 5-9].

Досліджуючи інноваційні концепти розвитку глобальної економіки та пов'язуючи конкурентоспроможність та інноваційність, науковці визначають конкурентоспроможність країни як здатність генерувати та швидко опановувати науково-технічні, промислові та організаційні інновації. Неможливість вийти на рівень міжнародної конкурентоспроможності позбавляє шансів на виживання не лише окремих виробників, а й цілі країни. Виробники постійно шукають способи конкурувати, адаптуватися до умов навколишнього середовища та ефективно використовувати ресурси. Зростання тиску іноземної конкуренції через відкриття національних ринків, необхідність участі у виробництві технологій та спеціалістів різних компаній сприяє посиленню інтеграційних, коопераційних та координаційних процесів між національними компаніями провідних країн Заходу. Щоб вижити, компанія повинна постійно розвиватися шляхом злиттів і поглинань на місцевому, регіональному, національному та глобальному рівнях. Глобалізація є фактором загальної галузевої консолідації. Фірми розвивають різні форми нецінової конкуренції, використовуючи для підвищення

конкурентоспроможності конкурентні переваги технологічних та організаційних інновацій; Слаборозвинені країни можуть використовувати лише дешеві природні ресурси та надзвичайно дешеву робочу силу як конкурентну перевагу. Провідні інновації потребують величезних витрат на НДДКР, які недоступні для слаборозвинених країн [29, с. 68-72].

У міжнародних економічних ланцюгах (у системі міжнародного поділу праці на основі аутсорсингу) країни, що розвиваються, займають сектор масового виробництва стандартизованої продукції, тоді як у розвинених країнах розташовуються НДР, наукомісткі виробництва, банки [29, с. 68].

Розвиток ринкового механізму господарювання спонукав вітчизняне керівництво на всіх рівнях і науку до пошуку принципово нових концепцій для забезпечення ефективного розвитку бізнес-середовища регіональних соціально-економічних систем у довгостроковій перспективі. Інноваційною концепцією розвитку ринкового середовища стала концепція сталого розвитку, що включає синергетичний підхід [30, с. 9].

Вивчення основних концепцій сталого розвитку підприємств у довгостроковій перспективі швидко поширилося серед науковців наприкінці ХХ століття, так що теорія сталого розвитку, заснована на синергічній економіці, охопила всі галузі наукового знання, пов'язані зі сталим розвитком у найширшому сенсі. Сталий розвиток включає не тільки екологічні, а й економічні та соціальні напрямки в їх діалектичному поєднанні, потім розглядає конкретні часові завдання без їх узагальнення та розробляє єдиний теоретико-методологічний підхід [31].

Одним із способів підвищення точності теоретичних концепцій сталого розвитку є поширення та поширення підходу до аспектів сталого розвитку. Розвиток бізнес-середовища соціально-економічних систем до більш широкого кола явищ, що підпадають під це поняття. Розвиток системи можна вважати стійким, якщо вона зберігає один із своїх істотних інваріантів, тобто не змінює, її фундаментальні властивості, установки, обмеження, підсистеми,

елементи, що є притаманним найважливішому, критичному аспекту системи. не знаходиться під загрозою зникнення [32].

На рис. 1.7 представлені пріоритетні напрями інноваційного розвитку.

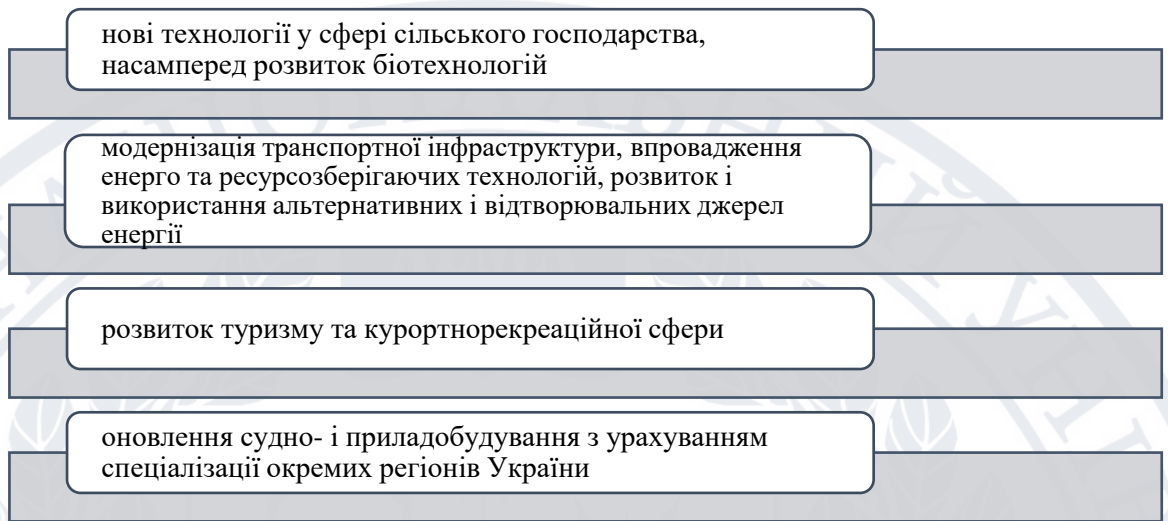

Рисунок 1.7. – Пріоритетні напрями інноваційного розвитку

Джерело: складено автором на основі [33]

До основних факторів [34], що визначають недостатній розвиток інноваційної діяльності, належать:

- недосконалість законодавства в частині стимулювання державою науково-технічної та інноваційної діяльності;
- відсутність існуючої інноваційної інфраструктури, яка б поєднувала ланки «освіта – наука – виробництво» із залученням промислового, банківського та торгового капіталу;
- відсутність системи стимулювання інновацій пільгового оподаткування;
- високий економічний ризик залучення інвестицій у сферу високотехнологічного виробництва.

Розвиток економіки держав на інноваційній основі забезпечить створення конкурентоспроможного продукту через ринковий підхід до організації інноваційної діяльності, капіталізацію інтелектуальної цінності як механізму стимулювання суспільства до розширення відтворення інтелектуального капіталу нації.

Основними векторами розвитку економіки є структурна перебудова економіки з переходом від сировини до виробництва конкурентоспроможних споживчих товарів; формування вітчизняного сектору інформаційно-промислових галузей, створених об'єднаннями корпоративних і малих підприємств. Необхідною умовою стабільного та динамічного економічного зростання є синтез систем управління конкурентоспроможністю з механізмами активної протидії впливу негативних зовнішніх факторів, що реалізується шляхом поєднання ефективної конкурентної політики та антимонопольного захисту національної економіки. Країна має поєднувати процеси регіональної та національної інтеграції із захистом внутрішнього ринку, підтримкою вітчизняних виробників, «вирощуванням» власних корпорацій, здатних успішно конкурувати з транснаціональним капіталом.

Альтернативою економічної і владної експансії глобальних іноземних корпорацій мають стати на основі розвитку національних корпорацій подальші процеси регіоналізації (рис. 1.8).

однаковий рівень економічного й інституційного розвитку країн як основний принцип формування інтеграційного об'єднання

остаточне позбавлення ілюзій щодо можливостей швидко вирішувати економічні проблеми

Тверезе оцінювання ролі допомоги розвинутих країн світу та міжнародних економічних угруповань

Рисунок 1.8 – Фактори процесів раціоналізації інноваційної економіки

Джерело: складено автором на основі [35]

Важливим напрямом подальших досліджень має стати державна політика у сфері інноваційного менеджменту на основі застосування галузевих принципів забезпечення відповідності заходів державного регулювання національній стратегії науково-технічного та інноваційного розвитку.

Висновки до розділу 1

Як бачимо, інноваційна економіка з точки зору різних наукових підходів трактується по-різному. Це пояснюється тим, що дослідники шукали і знаходили вихід з термінологічної пастки в підміні понять. У всіх дослідженнях автори, що пояснюють прихід нової економіки, в кінцевому рахунку говорять про інновації, інформацію, інтелектуальну економіку, визначають національну економіку у вузькому та широкому сенсі. Проте не підходять до формування єдиного чіткого визначення окресленого поняття, яке сьогодні привертає все більше уваги та зосереджує на собі усе більшу кількість досліджень, узагальнюючи які формулюємо наступне визначення інноваційної економіки, яка є економікою, сформованою на використанні нових знань – інновацій (нових ідей). Інноваційна економіка класифікується як «швидка економіка», найважливішою ознакою розвитку якої є унікальність, неповторність, постійне оновлення виробництва та багатьох соціальних інститутів. Відповідно до обґрунтованої сучасної концепції глобального конкурентного лідерства країн, було встановлено, що одна з найбільш дискусійних тем, якій надається особлива увага в умовах розвитку сучасного суспільства – лідерство.

Важливим аспектом розвитку економіки держави в умовах глобалізації є саме інноваційний розвиток. Останні 10 років інноваційна діяльність України має спадний характер. Основними чинниками, що сповільнюють розвиток технологій є недосконала законодавча база, нестача коштів та недостатня підтримка держави. Для конкурування на міжнародній арені, Україні слід покращувати наукову та технологічну діяльність і впроваджувати це на підприємствах. Зусилля держави мають бути спрямовані на відтворення науково-технологічного потенціалу, стимулювання технологічного розвитку економіки, формування і підтримку розвитку інноваційного підприємницького середовища, формування і розвиток багаторівневої інноваційної інфраструктури, формування та реалізацію регіональної інноваційної політики.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

2.1 Порівняльна оцінка рівнів інноваційного розвитку національних економік

Глобальний інноваційний індекс (ГІІ) складається з 80 показників і дає можливість дослідити економіки країн світу до їх інноваційних можливостей. ГІІ також поділяє лідерів в сфері інновацій за такими регіонами: Північна Америка, країни Африки на південь від сахари, Латинська Америка і Карибський басейн, Центральна і Південна Азія, Північна Африка і західна Азія, Південно-Східна Азія, Східна Азія і Океанія та Європа. Для подальшого аналізу було взято 5 країн-лідерів згідно результатів ГІІ 2021 року, та було досліджено вплив інновацій на ВВП країн за останні 10 років.

Топ-5 країн у сфері інновацій відображено у табл. 2.1.

У 2021 році позиції лідерів займали: Швейцарія, Швеція, Сполучені Штати Америки, Великобританія та Республіка Корея. Швейцарія є безумовним лідером у сфері інновації вже більше 10 років. Через брак природних ресурсів, країна змушена була шукати інші шляхи розвитку. Відкритість економіки та інтегрованість у неї людського капіталу стали основними чинниками, що визначили успіх Швейцарії на ниві новаторства.

Таблиця 2.1 – Країни-лідери у сфері інновацій за результатами Глобального інноваційного індексу, за 2012-2021 рр.

Країна	Місце країни в Глобальному інноваційному індексі									
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Швейцарія	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Швеція	2	2	3	3	2	2	3	2	2	2
США	10	5	6	5	4	4	6	3	3	3
Великобританія	5	3	2	2	3	5	4	5	4	4
Республіка Корея	21	18	16	14	11	11	12	11	10	5

Джерело: складено автором за [36]

Серед факторів успіху інноваційного розвитку Швейцарії – послідовність здійснюваної інноваційної політики та міжнародна орієнтація підприємств [37].

Динаміку показників інновацій та Валового внутрішнього продукту (ВВП) Швейцарії за 2012-2021 роки відображено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка показників інновацій та ВВП Швейцарії за 2012-2021 рр.

Роки	Індекс інновацій	Загальне ВВП, млрд дол. США	ВВП на душу населення, дол. США
2012	68,2	692,11	86,547
2013	66,59	712,75	88,109
2014	64,78	734,4	89,684
2015	68,3	702,15	84,776
2016	66,28	695,6	83,073
2017	67,69	704,48	83,352
2018	68,4	735,54	86,388
2019	67,25	731,77	85,334
2020	66,08	752,25	87,1
2021	65,5	812,87	93,457

Джерело: складено автором за [36; 38]

Друге місце в загальному рейтингу та за регіоном займає Швеція. Протягом останніх 10 років Швеція входить в трійку лідерів. Швеція – високорозвинена скандинавська країна, яка за багатьма показниками лідирує в Європі. Це продуктивність праці, кваліфікація робочої сили, гнучкість економічної політики, висока конкурентоспроможність країни у світовій економіці. Унікальним є шведський досвід створення інноваційної моделі розвитку в умовах ефективної національної інноваційної системи. Провідну роль у поясненні причин таких успіхів відіграє так звана шведська економічна модель. Також слід враховувати майже повну відсутність корупції та досить низький рівень розвитку неформальної економіки, а також велику повагу до держави. Значна частина податкових надходжень в країну іде на розвиток високих технологій, освіту та створення економіки нового типу в цілому [39].

Динаміку показників інновацій та ВВП Швеції за 2012-2021 роки відображено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка показників інновацій та ВВП Швеції за 2012-2021 рр.

Роки	Індекс інновацій	Загальне ВВП, млрд дол. США	ВВП на душу населення, дол. США
2012	64,8	552,48	58,038
2013	61,36	586,84	61,127
2014	62,29	581,96	60,020
2015	62,40	505,10	51,545
2016	63,57	515,65	51,965
2017	63,82	541,02	53,792
2018	63,08	555,46	54,589
2019	63,65	533,88	51,939
2020	62,47	541,49	52,300
2021	63,1	627,44	60,239

Джерело: складено автором за [36; 38]

У 2021 році США займає перше місце за регіоном Північна Америка. За останні 10 років Сполучені Штати Америки мали стрімкий розвиток в області інновацій та піднялися з 10 до 3 місця в рейтингу. Можна побачити, що разом зі стрімким розвитком інновацій, зростають і такі показники як: загальний ВВП та ВВП на душу населення.

Динаміку показників інновацій та ВВП США за 2012-2021 роки відображено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Динаміка показників інновацій та ВВП США за 2012-2021 рр.

Роки	Індекс інновацій	Загальне ВВП, млрд дол. США	ВВП на душу населення, дол. США
2012	57,7	16,253,97	51,784
2013	60,31	16,843,19	53,291
2014	60,09	17,550,68	55,124
2015	60,10	18,206,02	56,763
2016	61,40	18,695,11	57,867
2017	61,40	19,479,62	59,915
2018	59,81	20,527,19	62,805
2019	61,73	21,372,57	65,095
2020	60,56	20,893,74	63,028
2021	61,3	22,996,10	69,288

Джерело: складено автором за [36; 38]

Великобританія займає лідируючі позиції серед країн, що розвивають інновації. За останні 10 років Великобританія залишається приблизно на однаково високому рівні інновацій, що сприяє росту показників ВВП.

Динаміка показників інновацій та ВВП Великобританії за 2012-2021 роки представлена у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Динаміка показників інновацій та ВВП Великобританії за 2012-2021 рр.

Роки	Індекс інновацій	Загальне ВВП, млрд дол США	ВВП на душу населення, дол. США
2012	61,2	2,719,16	42,687
2013	61,25	2,803,29	43,714
2014	62,37	3,087,17	47,787
2015	62,42	2,956,57	45,405
2016	61,93	2,722,85	41,5
2017	60,89	2,699,02	40,858
2018	60,13	2,900,79	43,647
2019	61,3	2,878,67	43,07
2020	59,78	2,756,90	41,098
2021	59,8	3,186,86	47,334

Джерело: складено автором за [36; 38]

Республіка Корея зберігає вищі рейтинги з патентування та інших показників у сфері інтелектуальної власності, займаючи друге місце за рівнем розвитку людського капіталу та наукових досліджень, причому значний внесок у НДДКР робить підприємницький сектор країни. Також, можна спостерігати, що за останні 10 років показники ВВП у Республіки Корея мають стрімкий розвиток. Отже, рівень інновацій може впливати на показники і сприяти значному економічному розвитку [40].

Динаміка показників інновацій та ВВП Республіки Корея за 2012-2021 роки представлена у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Динаміка показників інновацій та ВВП Республіки Корея за 2012-2021 рр.

Роки	Індекс інновацій	Загальне ВВП, млрд дол. США	ВВП на душу населення, дол. США
1	2	3	4
2012	53,9	1,278,43	25,467
2013	53,31	1,370,80	27,183

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4
2014	55,27	1,484,32	29,25
2015	56,26	1,465,77	28,732
2016	57,15	1,500,11	29,289
2017	57,70	1,623,90	31,617
2018	56,63	1,724,85	33,437
2019	56,55	1,651,42	31,902
2020	56,11	1,637,90	31,598
2021	59,3	1,798,53	34,758

Джерело: складено автором за [36; 38]

На підставі здійсненого аналізу можна визначити, що рівень впровадження інновацій здійснює вплив на економіку країн. Інноваційно активні країни мають зростаючі економічні показники, що свідчить про необхідність розвитку інноваційної діяльності, для успішного розвитку національної економіки.

2.2 Аналіз рівня інноваційної активності та джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні

Спираючись на дані державної служби статистики [41], проведемо аналіз основ інноваційної діяльності України в умовах глобальної конкуренції. За аналітичними даними, наведеними у статистичному збірнику, бачимо, що загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності промислових підприємств за аналізований період з 2012 по 2021 роки зростає (рис. 2.1).

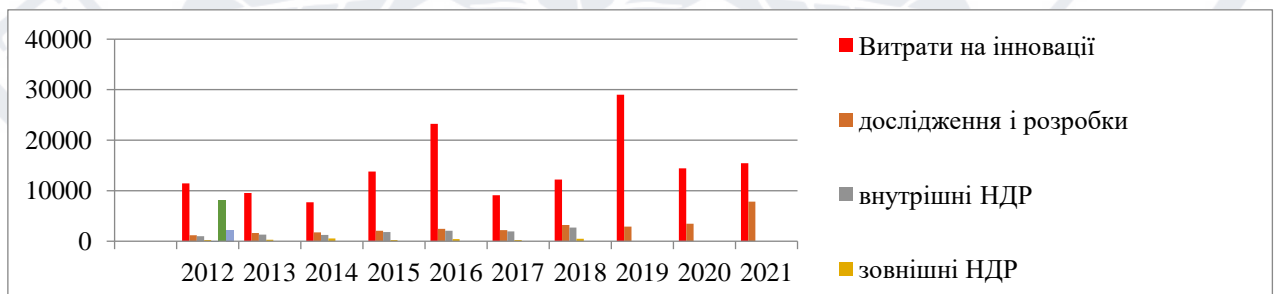

Рисунок 2.1 – Динаміка зміни витрат на інноваційну діяльність за напрямками у 2012-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі [41]

Порожні значення у 2019 та 2020 роках, з'являються у зв'язку із тим, що окрема інформація стосовно ДіР не оприлюднюється з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» [42] щодо конфіденційності статистичної інформації та у табличних даних позначається літерою «к».

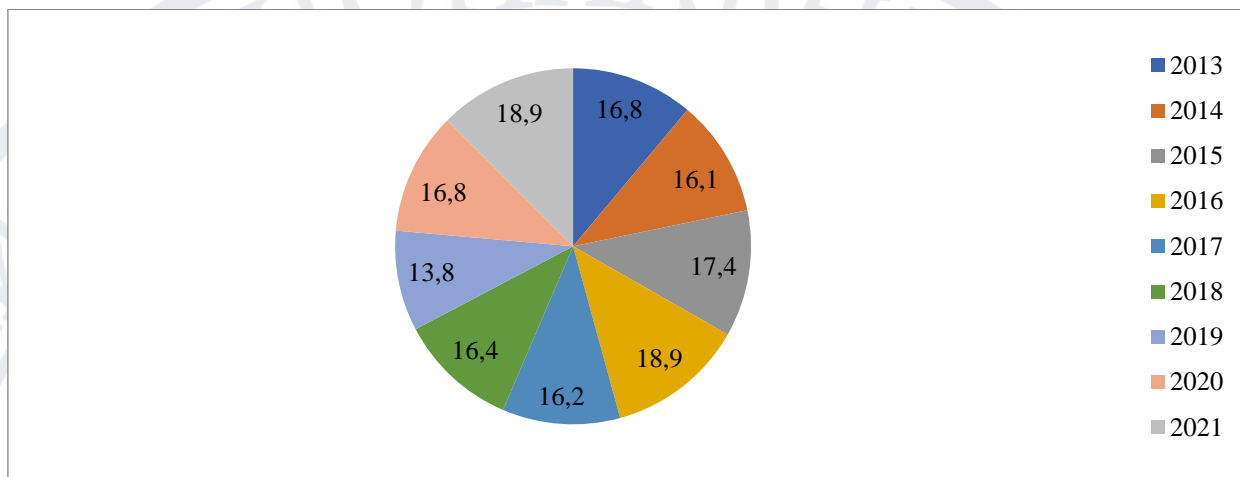

Рисунок 2.2 – Частка зміни витрат на інноваційну діяльність у 2012-2021 рр., %

Джерело: складено автором на основі [41]

У 2020 році частка зміни витрат на інноваційну діяльність зростає на 3,0% в порівнянні із попереднім роком.

З 2012 по 2015 роки відбувався спад витрат на інновації (рис. 2.3).

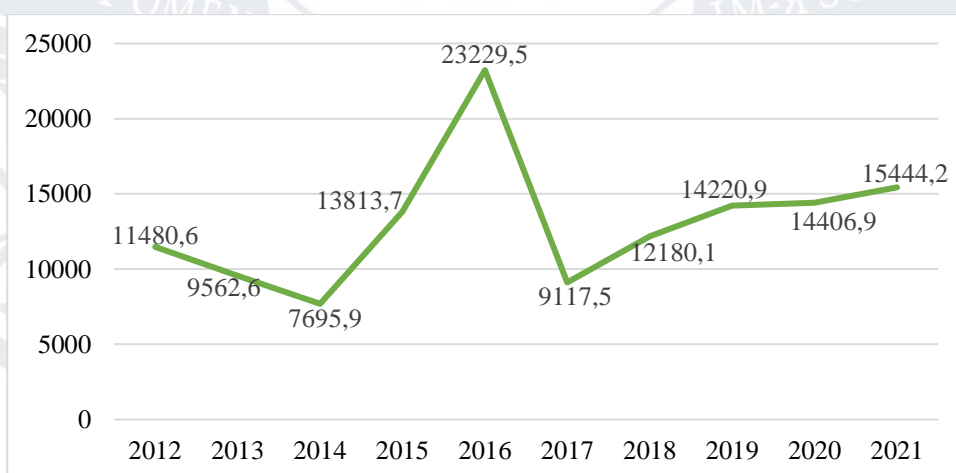

Рисунок 2.3 – Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств (витрати на інновації), млн грн

Джерело: складено автором на основі [41]

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств у 2016 році сягнули 23229,5 млн. грн., після чого уже у наступному 2017 році скоротилось втричі. Із 2018 року спостерігаємо поступове зростання показника, який ілюструє нам витрати на інновації, що свідчить про позитивний курс України у напрямку до більш активного залучення коштів за джерелами фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств.

Також досліджуємо кількість упроваджених у 2012-2020 роках видів інноваційної продукції та визначаємо їх частку (рис. 2.4).

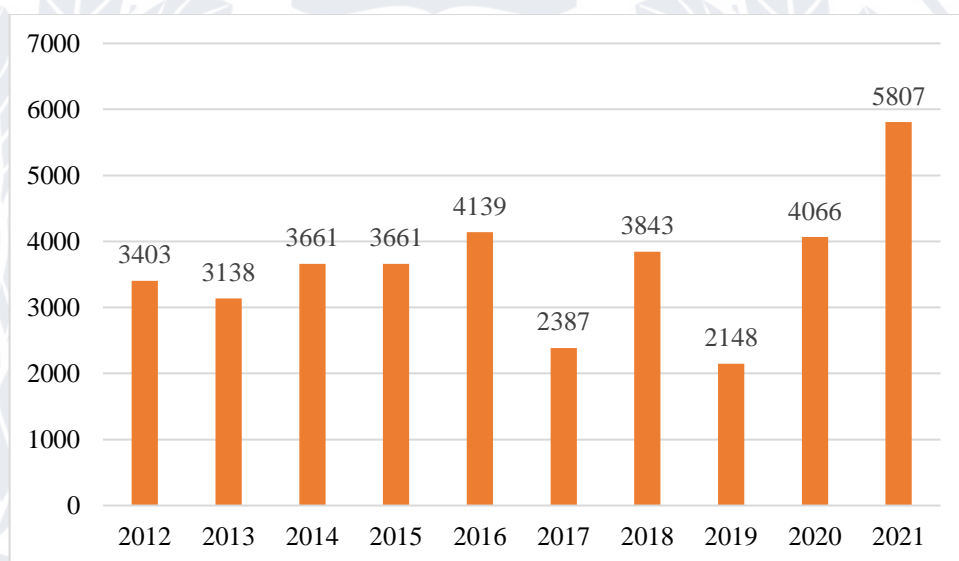

Рисунок. 2.4 – Кількість упроваджених видів інноваційної продукції у 2016-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі [41]

Досліджуючи показники впровадження інновацій, спостерігаємо, що частка обсягу реалізованої продукції за період із 2017 по 2020 роки зазнавала поступового зростання. У 2017 році вона складала 0,7%, у 2018 – 0,8%, у 2019 – 1,3%, а у 2020 році – 1,9%. Що свідчить про стрімкий стрибок у її збільшенні за останній у даному аналізі рік. Це також засвідчує позитивну динаміку зміни інноваційної діяльності України, що підтверджує позиція нашої держави на 45 місці у Глобальному індексі інновацій (GII).

Разом із аналізом впровадження інновацій, звертаємо увагу на витрати на інновації промислових підприємств. Як бачимо, свого піку витрати на інновації сягають у 2016 році, після чого відбувається їх значне скорочення чи не у три рази. Така негативна динаміка змінюється стабільним стійким ростом із 2017 по 2021 роки.

Щодо частки інноваційно активних підприємств в Україні зазначаємо, що у даному розподілі спостерігаються несуттєві коливання, в межах 1-2 % відсотків за досліджуваний період. Примітним є те, що в 2020 році, в порівнянні із попереднім, 2019 роком, частка інноваційно активних підприємств зростає на 1 %. За наявними на 2018 та 2020 рік даними у загальному обсязі, спостерігаємо, що у період 2019 та 2020 років відбувається різке скорочення обсягу витрат на інновації на 6,78 %. У загальному виразі кількості інноваційно активних підприємств за видами економічної діяльності спостерігаємо у 2018-2020 роках суттєве скорочення на 72,09 %. Безумовно така від'ємна тенденція значно та негативно відбивається на рівні інноваційного розвитку України в умовах глобальної конкуренції, відкидаючи країну вниз списку за рівнем інноваційного розвитку. За останні 10 років кількість іноземних інвестицій в інноваційну діяльність мала спадний темп (рис. 2.5). У 2010 році іноземні інвестиції склали 2411,4 млн грн., а у 2020 році вже 125,3 млн грн.

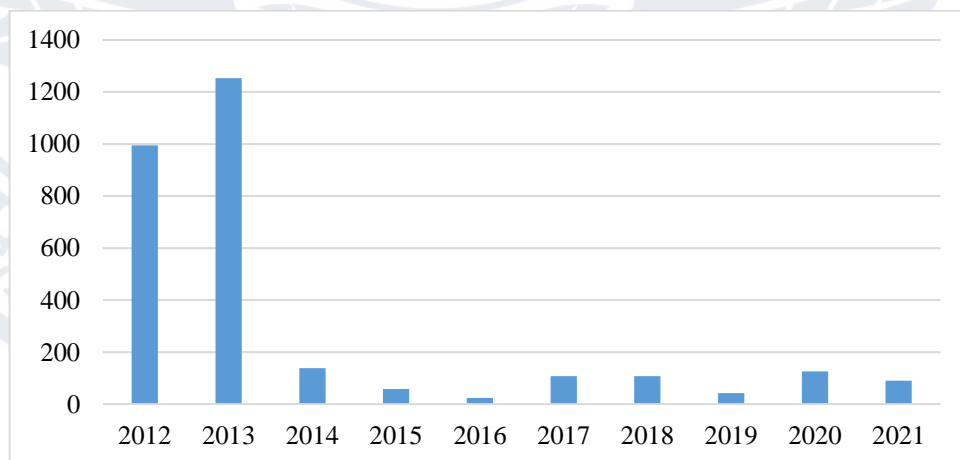

Рисунок 2.5 – Іноземні інвестиції в інноваційну діяльність, млн грн.

Джерело: складено автором на основі [41]

Кількість працівників, задіяних у виконанні НДР, також має негативну тенденцію до спадання.

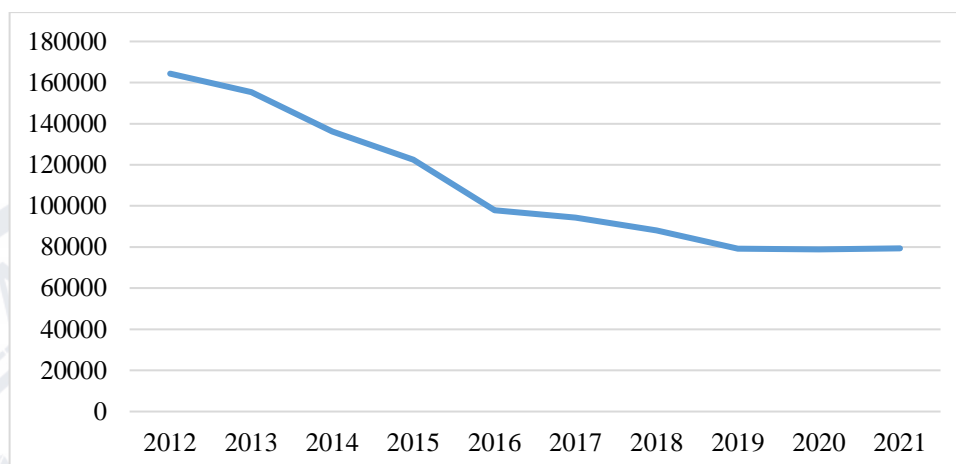

Рисунок 2.6 – Кількість працівників, задіяних у виконанні НДР, усього, осіб

Джерело: складено автором на основі [41]

Для того, щоб виявити залежність кількості інноваційно активних підприємств від деяких факторів було проведено кореляційно-регресійний аналіз. Розрахунки було проведено за допомогою Microsoft Excel.

Припустимо, що такі фактори, як витрати на інновації (x_1), кількість працівників, задіяних у виконанні НДР (x_2) та іноземні інвестиції у інноваційну діяльність (x_3) можуть здійснювати вплив на результуючий показник кількості інноваційно активних підприємств в Україні (y). В наступній таблиці представлено дані для аналізу (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Аналітичний матеріал для побудови моделі лінійної регресії

Рік	Кількість інноваційно активних підприємств, усього, одиниць, y	Витрати на інновації, млн грн., x_1	Кількість працівників, задіяних у виконанні НДР, усього, осіб, x_2	Іноземні інвестиції у інноваційну діяльність, млн грн., x_3
1	2	3	4	5
2012	1758	11480,6	164340	994,8
2013	1715	9562,6	155386	1253,2
2014	1609	7695,9	136123	138,7
2015	824	13813,7	122504	58,6

Продовження таблиці 2.7

1	2	3	4	5
2016	834	23229,5	97912	23,4
2017	759	9117,5	94274	107,8
2018	777	12180,1	88128	107,0
2019	782	14220,9	79262	42,5
2020	722	14406,9	78860	125,3
2021	752	15444,2	79408	90,4

Джерело: складено автором в Microsoft Excel

Перед побудовою економетричної моделі за допомогою функції «КОРЕЛ» в Microsoft Excel визначимо найбільший зв'язок між залежною змінною y та незалежними змінними x_1 , x_2 , x_3 . Результати кореляційного аналізу надано в наступній таблиці у вигляді матриці.

Таблиця 2.8 – Матриця кореляційного аналізу рівня взаємного впливу змінних y та x_1 , x_2 , x_3

	y	x_1	x_2	x_3
y	1	-0,5068	0,928011	0,816019
x_1	-0,50685	1	-0,44132	-0,38159
x_2	0,928011	-0,4413	1	0,800628
x_3	0,816019	-0,3815	0,800628	1

Джерело: складено автором в Microsoft Excel

Після побудови матриці кореляційного аналізу, можна побачити, що фактор $x_1=0,928011$, $x_2=0,928011$, $x_3=0,816019$. Тому для подальшого аналізу буде використовуватися фактори x_1 , x_2 та x_3

Наступним кроком буде розрахування рівняння лінійної регресії, яке має наступний вигляд:

$$Y = a_0 + a_1 \times x_1 + \dots + a_n \times x_n \quad (2.1)$$

Для подальших розрахунків потрібно визначити коефіцієнти a_0 та a_1 , a_2 , a_3 . Дані коефіцієнти розраховано за допомогою функції «ЛИНЕЙН» в Microsoft Excel. Результати надано в таблиці нижче.

Таблиця 2.9 – Розраховані коефіцієнти для моделі лінійної регресії

a_3	a_2	a_1	a_0
0,195232	0,009849	-0,01158	68,05462

Джерело: розраховано автором за допомогою Microsoft Excel

Підставивши коефіцієнти у рівняння, можемо отримати розрахункове значення залежної змінної y .

$$Y = 68,05462 + 0,01158 \times x_1 + 0,009849 \times x_2 + 0,195232 \times x_3 \quad (2.2)$$

Результати лінійної регресії представлено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Результати лінійної регресії

Кількість інноваційно активних підприємств, усього, одиниць, y	Урозрах
1758	1747,832
1715	1732,308
1609	1346,627
824	1126,012
834	767,9012
759	911,9776
777	815,8248
782	692,2808
722	702,3328
752	688,9035

Джерело: складено автором в Microsoft Excel

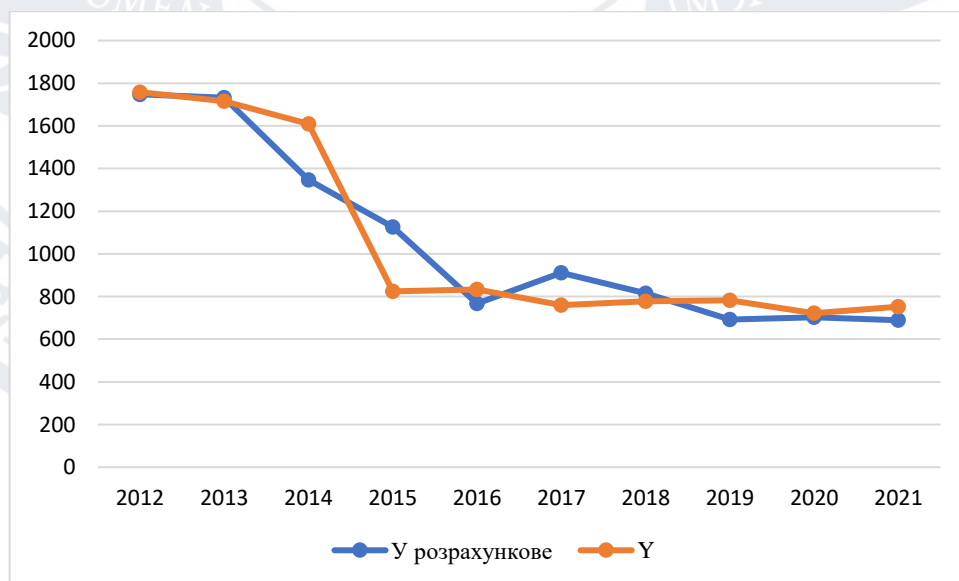

Рисунок 2.7 – Графічне зображення результатів моделі лінійної регресії

Джерело: складено автором в Microsoft Excel

За допомогою аналізу даних в Microsoft Excel розраховано R-квадрат = 0,886498. Що свідчить про адекватність рівняння.

Отримані при кореляційно-регресійному аналізі результати свідчать про те, що є певна залежність між кількістю інноваційно активних підприємств та кількістю працівників, задіяних у виконанні НДР, витратами на інновації та іноземними інвестиціями. В цілому, можна сказати, що одним з головних факторів при впровадженні є підготовлені кадри та наука, але, на жаль, вони практично не використовуються, оскільки немає внутрішньої потреби в інтелекті та нових знаннях, а також немає інфраструктури для задоволення цих потреб.

Отже, на підставі проведених досліджень бачимо, що розвиток економіки України на інноваційній основі забезпечить створення конкурентоспроможного продукту через ринковий підхід до організації інноваційної діяльності та капіталізації інтелектуальної вартості як механізму стимулювання суспільства до розширення відтворення інтелектуального капіталу нації. До пріоритетних напрямів інноваційного розвитку належать: навчання спеціалістів, нові технології, зокрема розвиток біотехнологій.

Таким чином, в Україні частка наукомісткої продукції на світовому ринку становить близько 0,3 %, а частка інноваційної продукції в загальному промисловому виробництві – менше 5 %. Зазначимо, що досягнення науки і техніки визначають не лише динаміку економічного зростання, а й рівень конкурентоспроможності держави у світовому співтоваристві.

2.3 Вплив інноваційної діяльності на економічний розвиток країн

Інновації є основною рушійною силою довгострокового економічного зростання та сталого розвитку. Напрямок інновацій має значення, оскільки технічні зміни не є нейтральними і, отже, мають значні соціальні, економічні та екологічні наслідки для розвитку. У той час як країни з економікою, що розвивається, прискорюють темпи винахідницької діяльності в таких сферах,

як ІКТ, біотехнології та інженерія, країни з низьким рівнем доходу також виявляють активність у поступових інноваціях, заснованих на навчанні, «невидимих інноваціях». Ці невидимі інновації, які впроваджуються завдяки міжнародній передачі технологій та місцевим інноваційним зусиллям. Проте недостатня роль держави, низька науково-технічна інтенсивність і відсутність зв'язку між університетами та промисловістю обмежують потенціал невидимих інновацій, які могли б бути вельми перспективними для груп країн із доходом нижче середнього та країн низькодохідної групи, адже міжнародна передача технологій є ще одним важливим фактором технічних змін у країнах, що розвиваються [43].

В останнє десятиліття економічну науку дедалі більше цікавлять питання природи, причин та умов економічного зростання. Інноваційний шлях економічного розвитку все більше стає основою, що визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку.

Згідно з Глобальним індексом інновацій, розрахованим Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, до десятки найбільших інноваційних країн світу увійшли Швейцарія, Швеція, США, Нідерланди, Велика Британія, Фінляндія, Данія, Сінгапур, Німеччина та Ізраїль. Із них США, Німеччина, Велика Британія входять до групи країн G7. У цьому рейтингу значно покращили свої позиції Республіка Корея, Китай, Канада, Ісландія та Гонконг. Із яких Канада входять до групи країн G7, а Китай, входить до групи країн G20. До основних напрямів інноваційного розвитку країн світу належать розвиток освіти і науки, технологічний розвиток виробництва, ДіР, інновації у сфері послуг, інновації у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, цифровізація послуг державні установи, інфраструктура інноваційного розвитку, розвиток людського капіталу. Ці країни приділяють особливу увагу створенню сприятливих економічних та інституційних умов для розвитку та охорони об'єктів інтелектуальної власності. Діє спрощена система отримання патентів і корисних моделей і кредитів для реалізації інноваційних проєктів, створено сприятливі умови для іноземного інвестування в інноваційні

розробки, захисту прав інвесторів, підвищення якості наукових розробок і публікацій, є безкоштовна доступ людей до необхідних знань та освіти, прозора та надійна нормативна база у сфері інновацій. У підсумку всі ці заходи, спрямовані на удосконалення інноваційної сфери впливають на формування потужної економіки постіндустріального суспільства.

В останнє десятиліття економічну науку дедалі більше цікавлять питання природи, причин та умов економічного зростання. Інноваційний шлях економічного розвитку все більше стає основою, що визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку. Простежити взаємозв'язок інновацій та економіки та визначити їх вплив одна на одну ми можемо за допомогою рейтингу провідних країн-новаторів, який відображуємо у табл. 2.5 та опису економічної ситуації, що формується у кожній із окреслених в таблиці країн.

Таблиця 2.11 – Топ-3 інноваційні економіки у групах країн за рівнем середнього доходу на душу населення

Високодохідна група	Дохід вище середнього	Дохід нижче середнього	Низько дохідна група
Швейцарія	Китай	В'єтнам	Танзанія
Швеція	Малайзія	Україна	Руанда
США	Болгарія	Індія	Непал

Джерело: складено автором за [44]

Швейцарія входить до групи «Інноваційних лідерів», разом із тим, ми знаємо, що це високорозвинена країна.

Аналізуючи приклади найбільш інноваційних країн із світового рейтингу країн у групах за рівнем середньодушового доходу, бачимо, що Швейцарія є найбільш конкурентоспроможною країною у світі з диверсифікованою експортно-орієнтованою економікою та однією з найпривабливіших країн для розміщення бізнесу. Причинами цього є, зокрема, політична стабільність, ліберальна податкова система, стабільність валютної системи, тісна співпраця з зовнішніми ринками та високий рівень життя. Поєднання різних мов у країні (переважно німецької, італійської, французької)

та присутність представників різних націй лише підсилює конкурентні переваги країни. У Швейцарії кластерна система є основою економіки, хоча вона виникла протягом останніх двох десятиліть і розвивалася самостійно без будь-яких спеціальних державних регуляцій. Зважаючи на це, країна отримує певні переваги. По-перше, оскільки економіка країни децентралізована, кожен регіон розвивається самостійно за рахунок розміщення в ньому інноваційних компаній. За таких умов не виникає ситуації, коли майже всі ресурси країни зосереджені в одних регіонах і дефіцитні в інших. По-друге, з прискореним науково-технічним розвитком, за допомогою кооперації компанії швидше розвиваються, створюють нові продукти, оптимізують витрати та рухають галузь [45].

Відповідно до здійснюваного нами аналізу Швеція є високорозвиненою та промислово розвиненою країною з добре розвиненим сільським господарством. Економіка Швеції характеризується високим ступенем виробництва і концентрації капіталу. Швеція – високорозвинена скандинавська країна, яка за багатьма параметрами лідирує в Європі. Це: продуктивність праці, кваліфікація робочої сили, гнучкість економічної політики країни, висока конкурентоспроможність країни у світовій економіці. Унікальним є шведський досвід створення інноваційної моделі розвитку в умовах ефективної національної інноваційної системи. Провідну роль у поясненні причин таких успіхів відіграє так звана шведська економічна модель. Також слід враховувати майже повну відсутність корупції та досить низький рівень розвитку неформальної економіки, а також велику повагу до держави. Значна частина податкових надходжень в країну іде на розвиток високих технологій, освіти населення та створення нової економіки в цілому. Можна також відзначити досить ефективно функціонуючу національну інноваційну систему, яка функціонує в умовах тісної координації всіх її елементів [46].

Економіка США посідає перше місце у світі за розміром номінального ВВП. США були світовим лідером у виробництві комп'ютерів, медичного,

аерокосмічного та військового обладнання та фармацевтичного виробництва. Сформоване економічне лідерство США базувалося на лідерстві уряду в національному науково-технічному та інноваційному розвитку, що забезпечувало національну технологічну безпеку та міжнародні конкурентні переваги держави. Досвід США щодо реалізації національної інноваційної політики підтверджує вирішальну роль інституту державно-приватного партнерства у створенні сприятливої правової та інституційної основи для функціонування інноваційної економіки. На мікроекономічному рівні інновації виступають матеріальною основою підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції, що випускається у США. На макроекономічному рівні поширення інновацій сприяє переходу країни від мобілізаційної (ресурсної) орієнтованої економіки до інноваційної. Її характеристиками є переважання інформаційних технологій, комп'ютеризованих систем, високих виробничих технологій і розвинутого ринку інтелектуальної власності [47].

У сучасному світі в умовах глобалізації перед державами постає завдання забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Країни, які реалізують свою політику в напрямку розвитку економіки знань та інновацій, демонструють ефективність та високі темпи економічного розвитку. На сучасному етапі відбувається трансформація економіки КНР у напрямку підвищення якості та ефективності зростання, подальшої модернізації та збільшення внеску національної інноваційної системи в економічний розвиток країни. Незважаючи на деяке зниження темпів зростання ВВП КНР протягом 12-ї п'ятирічки, Китай досяг значних результатів в економіці, соціальній сфері та науці [48].

Успішність інноваційної політики можна виміряти здатністю компаній, як головних суб'єктів ринку, впроваджувати та продукувати інновації. У Китаї значно більше великих успішних компаній, які використовують інновації, ніж в інших країнах. В основному їх формували державні науково-дослідні інститути. Невеликі технологічні компанії стрімко розвиваються. Розвиток

китайської науки випереджає всі прогнози, Китай прагне створювати та впроваджувати новітні інноваційні технології у всіх сферах промисловості. Завдяки економічному піднесенню країни до Китаю з-за кордону поступово почали повертатися фахівці та вчені, які виїхали на Захід. Для Китаю «внутрішні інновації» є ключем до зменшення експортної залежності від продукції з низькою доданою вартістю та переходу до високотехнологічного виробництва [49].

За основними економічними показниками Малайзія входить до нових індустріальних країн. У 2020 р. темпи зростання ВВП становили – 5,6 %. Найбільшим сектором економіки є сфера послуг – понад 54,9 % ВВП. Динамічно розвиваються такі галузі, як фінанси, нерухомість, оптова та роздрібна торгівля, комунікаційні технології, державні послуги. Малайзія активно залучає інвестиції в цей високотехнологічний сектор, створюючи тим самим сприятливі умови для його розвитку. Дослідження та розробки (ДіР) проводяться переважно на великих підприємствах електронної, автомобільної та хімічної промисловості. Малі та середні підприємства, які становлять 97 % усіх приватних фірм, роблять невеликий внесок. Це з тим, більшість малих і середніх підприємств, які у ролі субпідрядників для багатонаціональних компаній, як і обмежуються роллю виробників оригінального устаткування [50].

Прагнення стабільного макроекономічного середовища в Болгарії останніми роками поєднується з дуже низьким рівнем показників, що характеризують інноваційну діяльність у нашій країні. Про це свідчать результати кількох міжнародних досліджень. Інноваційний шлях розвитку є безальтернативним для Болгарії. Подолання економічного відставання за цілою низкою показників, модернізації економіки та забезпечення довготривалого сталого розвитку не можна досягти без удосконалення системи фінансування та стимулювання інноваційних процесів у країні [51].

Останні півтора десятиліття В'єтнам показував високі темпи економічного зростання. Лібералізація економіки та відкриття ринку, розвиток

туризму та експортно орієнтованих галузей, перетікання робочої сили з села в місто, зміна структури економіки, політична стабільність багато в чому визначили значні економічні успіхи в цей період. У В'єтнамі лише великі державні підприємства та невелика кількість приватних компаній засновують свої власні науково-дослідні інститути, лише деякі з них досягли успіху у проведенні інновацій. Науково-дослідні підприємства з іноземною власністю діють відповідно до інноваційної політики материнських компаній і не мають міцних зв'язків з в'єтнамськими фірмами та науково-дослідними інститутами. Підприємства з іноземною власністю проводять ініціативи щодо впровадження інновацій, але не мають налагоджених зв'язків із в'єтнамськими фірмами, не включають їх у ланцюжки своїх поставок. У більшості випадків підприємства з іноземним капіталом воліють імпортувати матеріали і технології, необхідні для виробництва, ніж купувати їх у В'єтнамі. Можна сміливо сказати, що попит на інновації в'єтнамського бізнесу слабкий [52].

Поточна стадія інноваційного розвитку Індії характеризується низкою диспропорцій, які дозволяють країні реалізувати наявний потенціал. Автор вважає, що без вирішення питання систематичної державної підтримки, відповідного кадрового забезпечення та налагодження тристоронньої взаємодії держави, науки та промисловості інноваційний розвиток країни матиме обмежений характер. При цьому вже наявний розрив малоефективних та високотехнологічних секторів лише зростатиме. Інновації відіграватимуть важливу роль у прискоренні зростання Індії. Невизначеність, створена пандемією та виділенням пакету допомоги АТМА Нірбхар Бхарат, створює можливості для інноваційних збоїв у всіх секторах. Проте країна може використати свої існуючі навички та інноваційну базу у охороні здоров'я, сільському господарстві, освіті та інфраструктурі, щоб прискорити створення стійкої, самодостатньої «Нової Індії» [53].

Аналіз сучасної ситуації показує, що інтегрування африканських країн у глобальну економіку навряд чи можливо забезпечити лише шляхом

норощування виробництва в рамках традиційних господарських структур. Необхідна їхня корінна перебудова з урахуванням нових потреб світового ринку. Постає питання пошуках варіантів розвитку, здатних розширити основу економічної модернізації. У цьому випадку йдеться про виробництва, які за сприятливого інвестиційного клімату могли б привернути увагу іноземних інвесторів. Аналіз динаміки і тенденцій економічного розвитку Танзанії на тлі особливостей розвитку сусідніх з нею держав свідчить про те, фіксується позитивна динаміка і темпи розвитку, хоча різні галузі економіки розвиваються нерівномірно. Зростає питома вага промисловості і будівництва у ВВП, знижується частка сільського господарства. Праці та конкурентоспроможності галузей національної економіки [54].

Економіка Руанди зазнала швидкої індустріалізації завдяки успішній державній політиці. З початку 2000-х років Руанда став свідком економічного піднесення, що покращує рівень життя багатьох руандистів. Прогресивні бачення уряду стали каталізатором швидкої трансформації економіки. Основа інноваційного розвитку Руанди побудована лише на Кігалі інноваційному місті, яке є кластером технологій запланованим на Кігалі в Руанді. Уряд Руанди сподівається залучити як вітчизняні, так і іноземні університети, технологічні компанії і біотехнології фірми, а також мають комерційну та торгову нерухомість. Його планувалось побудувати на 70 гектарах землі в спеціальній економічній зоні Кігалі в Район Гасабо [55].

Частка сільського господарства ВВП становить 38 %, у ньому зайнято три чверті працездатного населення. Частка промисловості ВВП становить 14%, у ній зайнято 6 % робочої сили в. Гідроенергетичний потенціал Непалу величезний, але використовується дуже слабо. Частка електроенергії, що виробляється на ГЕС, становить 91,5 % [56]. Саме гідроенергетична сфера, на нашу думку з тим проширком економічного простору Непалу, у який варто інвестувати кошти та створювати інновації.

Як підсумок порівняння та аналізу впливу інноваційної діяльності на економіку країн, дослідимо економіку та інноваційну діяльність України.

Перші місяці війни були надзвичайно складними для економіки, проте вона поступово адаптується до війни. Після шоку в березні ділова активність почала відновлюватися [57]. Поки що інновації не мають істотного впливу на українську економіку, і водночас загальна макроекономічна ситуація не сприяє активізації інноваційної діяльності в бізнес-середовищі. За існуючих умов Україна змушена використовувати та запозичувати технології виробництва та управління у провідних країн, щоб наздоганяти їх у технологічному, інноваційно-технічному розвитку. У зв'язку з цим державі необхідно зосередитися на постійному впровадженні інновацій як пріоритетному напрямі стратегії сталого розвитку країни .

Досвід розвитку економіки за кордоном показує, що в умовах загострення міжнародної конкуренції єдиним шляхом отримання та подальшого збереження стійких конкурентних переваг є активізація та інтенсивний розвиток інноваційної діяльності. З огляду на геополітичні та економічні умови особливого значення набувають проблеми інноваційного розвитку виробників. Середньострокова перспектива для України – це не період трансформації та виживання, а насамперед період формування засад економічного розвитку на нових інноваційних, технологічних та інституційних складових [39].

Отже, у загальному ми бачимо, що інноваційні процеси та інноваційна діяльність впливають на економічну, соціальну та екологічну складові сталого розвитку. Вплив на економічну складову веде до зниження собівартості продукції, підвищення продуктивності праці, рентабельності підприємств і збільшення їх прибутку, поліпшення якості продукції, створення нових секторів економіки, зростання ВВП і підвищення конкурентоспроможності країни, поповнення бюджету, збільшення частки інноваційної продукції в цілому та експорту країни зокрема.

Створення нових товарів і послуг веде до кращого задоволення потреб суспільства. Інновації в медицині та очисні споруди збільшать тривалість життя. Розвиток інноваційної діяльності сприятиме підвищенню якості та

рівня життя, а також рівня освіти населення. Інноваційні процеси, реалізовані у процесі виробництва, сприяють збереженню природних ресурсів та скороченню викидів у навколишнє середовище. Зв'язок між інноваційною діяльністю та економічною, соціальною та екологічною, які впливають із економічної, складовими наводимо на рис. 2.13.

Рисунок 2.13 – Взаємозв'язок інноваційної діяльності та складових сталого розвитку економіки

Джерело: складено автором на основі [39]

Існує зв'язок між інноваційною діяльністю та складовими сталого розвитку. З одного боку, шляхом активізації інноваційної діяльності покращуються економічна, соціальна та екологічна складові. З іншого боку, їх удосконалення призведе до накопичення коштів, знань і навичок для поширення інноваційних процесів в країні. Світовий досвід показує, що соціально-економічний розвиток передових країн знаходиться на етапі реалізації переваг сталого розвитку, має ефективну освітню систему з розвиненою інноваційною структурою та нормативно-правовим забезпеченням інноваційної діяльності. Аналіз Глобального індексу інновацій показує, що лідерами цього індексу є найрозвиненіші країни.

Згідно з даними Корнельського університету, бізнес-школи INSEAD і Всесвітньої організації інтелектуальної власності, Швейцарія всьоме визнана найінноваційнішою країною 2020 року. У топ-5 також увійшли Швеція, США, Велика Британія та Нідерланди. Україна фінішувала на 45-му місці, піднявшись у рейтингу на дві позиції порівняно з 2019 роком, але все одно не зрівнялася з результатами 2018 року, коли була 43-ю. Досить цікавою є динаміка основних складових Global Innovation Index за останні чотири роки.

Найкраще Україна працює за субіндексом «Знання та результати наукових досліджень», за яким вона посідає 25 місце та покращилася на 3 пункти порівняно з 2019 роком. Це стало можливим завдяки 1-му місцю за співвідношенням життєздатних моделей за походженням до ВВП за паритетом купівельної спроможності, 9-му по експорту ІКТ-послуг у відсотках від загальної торгівлі, 19-му по витратах на комп'ютерне програмне забезпечення у відсотках до ВВП і 20-му. місце у Співвідношенні патентів за походженням до ВВП за паритетом купівельної спроможності. Тридцять дев'яте місце Україна посіла за підіндексом «Людський капітал і дослідження», піднявшись на 12 пунктів у порівнянні з 2019 роком. Цьому сприяло 3 місце за показником співвідношення учнів та вчителів у середній освіті; 12 місце за державним фінансуванням учнів, середніх шкіл у відсотковому співвідношенні до ВВП; 14 місце за відсотком зачислених у вищі навчальні заклади. Сорок четверте місце вітчизняна економіка посіла за підіндексом «Креативність», що на два пункти гірше, ніж у 2019 році [58].

Найкращі показники вона отримала за співвідношенням оригінальних товарних знаків до ВВП за паритетом купівельної спроможності (5 місце); за співвідношенням торгівельних зразків за походженням до ВВП за паритетом купівельної спроможності (8 місце); за часткою створень мобільних приладів у ВВП за ПКС (15 місце). Водночас за підіндексом «Інституції» Україна посіла 93 місце, що краще ніж 96 місце у 2019 році, однак потребує вдосконалення. В першу чергу, потрібно підвищити підіндекс політичне середовище, за яким

вітчизняна економіка займає 105 місце та бізнес-середовище за яким ми на 104 місці [58].

За під індексом «Інфраструктура» Україна знаходиться на 94 місці, поліпшивши позиції на 3 пункти у порівнянні з 2019 роком. Невисокий результат з інфраструктури пов'язаний з недоліками «екологічної сталості», за яким вітчизняна економіка посіла 99 місце та «загальної інфраструктури» (95 місце). За «Ринковими показниками» вітчизняна економіка посіла 99 місце, зайнявши 121 місце за під індексом «Інвестиції», 86 місце за кредитами та 45-за рівнем торгівлі та конкуренції. Невисокі показники інноваційної діяльності України пов'язані й зі зменшення частки промислових підприємств, що впроваджують інновації у загальній кількості підприємств. Найбільша кількість промислових підприємств, що впроваджують інновації зафіксована у 2016 році, вони налічували 16,6 % від загальної кількості промислових підприємств. У 2019 році кількість інноваційних підприємств зменшилася до 13,8 %. Кількість інноваційних підприємств у 2019 році у порівнянні з 2010 роком зросла на 2,3 %, натомість обсяг реалізованої інноваційної промисловості зменшився на 2,5 % [58].

Це може свідчити про те, що компанії з обмеженими фінансовими ресурсами використовують ресурсозберігаючі технологічні процеси для оптимізації витрат замість виробництва інноваційної продукції. Звідси можна зробити висновок, що інновації впливають на економіку України незначною мірою, інноваційна діяльність компаній гальмується макроекономічною ситуацією.

Отже, проблема сталого розвитку досліджується суспільством майже тридцять років. Перед нашою державою стоїть завдання переходу до сталого розвитку за допомогою інновацій, оскільки посилення інноваційної діяльності має принести певні результати, а саме покращення економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Досягнення цілей сталого розвитку, у свою чергу, сприятиме активізації інноваційної діяльності.

Аналіз динаміки Глобального інноваційного індексу в Україні показав, що вітчизняна економіка посідає 45-те місце серед 131 країни. Україна посідає 25 місце за рівнем знань і досліджень, 39 місце за людським капіталом і дослідженнями, 44 місце за креативністю, але 93 місце за інституціями, 94 місце за інфраструктурою та 99 місце за ринковими показниками. Досягнуті результати показують, що країна має потужний інноваційний потенціал, який не використовується. Низькі показники кількості акцій інноваційних компаній та інноваційної продукції свідчать про втрату державою інноваційного потенціалу.

У зв'язку з цим перспективи розвитку інноваційної діяльності в країні полягають в об'єднанні зусиль держави і компаній у здійсненні структурних, техніко-технологічних і якісних змін у промисловості та сфері послуг, а також у використанні потенціалу міжнародного співробітництва та процесів глобалізації. Україні слід використовувати досвід розвинутих країн, що передбачає державну підтримку інноваційної діяльності та створення умов для активізації інноваційної діяльності компаній. Тому формування інноваційної економіки має передбачати створення таких інституційних умов, за яких інновації були б основним джерелом максимізації індивідуального доходу власника.

Отже, як бачимо, інноваційний розвиток української економіки є незамінним вектором її подальшого руху, який може забезпечити не лише економічне зростання, а й інший соціальний та культурний рівень держави. На жаль, Україна втрачає свої позиції на ринку інновацій. Уповільнення інноваційної діяльності ставить під загрозу економічну безпеку держави. Процеси інноваційного розвитку та економічного зростання взаємопов'язані та взаємообумовлені. Лише їх ефективна взаємодія може надати економічній системі України незалежності, стабільності, динамізму та здатності протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Висновки до розділу 2

На підставі здійсненого нами аналізу ми визначили основні підходи до класифікації економічних моделей, визначили їх видове різноманіття та навели приклади економік країн, які функціонують за цими моделями. Відтак, ми встановили, що ліберальна, неоліберальна або приватна модель економіки характерна для англосаксонських країн є типовою для: США, Велика Британія, Ірландія, Нова Зеландія; соціальна ринкова економіка типова для країн-членів ЄС, Канади та Ізраїлю; «Азіатсько-Тихоокеанська модель» типова для таких країн як Японія, Південна Корея, Тайвань, Сінгапур; соціалістична модель представлена невеликою кількістю країн, про які вже йшлося (Куба, В'єтнам, Північна Корея). Також встановили, що Україна пройшла шлях трансформації та переходу від однієї моделі економіки до іншої і перейшла до ринкової неоліберальної, яка хоч і функціонує, проте на уламках радянської командно-адміністративної моделі, яка сьогодні під тягарем економічних та не лише економічних проблем наблизилась до «боргозалежної економічної моделі», орієнтованої на споживання.

Розвиток економіки України на інноваційній основі забезпечить створення конкурентоспроможного продукту через ринковий підхід до організації інноваційної діяльності та капіталізації інтелектуальної вартості як механізму стимулювання суспільства до розширення відтворення інтелектуального капіталу нації. До пріоритетних напрямів інноваційного розвитку належать: нові технології, зокрема розвиток біотехнологій.

Зазначимо, що досягнення науки і техніки визначають не лише динаміку економічного зростання, а й рівень конкурентоспроможності держави у світовому співтоваристві. На жаль, в Україні частка наукомісткої продукції на світовому ринку становить близько 0,3 %, а частка інноваційної продукції в загальному промисловому виробництві становить менше 5 %.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

3.1 Проблеми формування інноваційного розвитку на вітчизняних підприємствах

Глобалізація, яка стала однією з визначальних рис сучасного світового господарства, поставить перед урядами багатьох країн проблему пошуку нових форм і методів регулювання національного економічного, політичного та правового середовища. Стрімка зміна факторів, що визначають конкурентоспроможність окремих компаній і цілих країн на світових ринках, динамічний розвиток глобальних відносин змушують уряди створювати умови для економічного зростання та все більше стикатися з викликами національної конкурентоспроможності на глобальному рівні., що стосується й України.

Основна мета інноваційного шляху розвитку – отримати максимальний економічний ефект від кожного впровадженого блоку, перетвореного на винахід та ідею. Можна стверджувати, що наразі в Україні відсутня державна інноваційна політика, що є однією із проблем інноваційного розвитку нашої держави. Проте інтелект і знання є одним із головних резервів країни та єдиним відновлюваним ресурсом. Головним для застосування в країні інноваційного потенціалу на сучасному етапі розвитку країни є підготовлені кадри та наука, але, на жаль, вони практично не використовуються, оскільки немає внутрішньої потреби в інтелекті та нових знаннях, а також немає інфраструктури для задоволення цих потреб.

В Україні інноваційна інфраструктура ще недостатньо розвинена, не охоплює всі ланки інноваційного процесу та не має системного підходу до надання відповідних послуг у сфері інноваційної діяльності. Від наукових досліджень уже залежить майбутня конкурентоспроможність українських компаній. Процеси, що відбуваються в українській економіці, створюють

додаткові умови для конкурентоспроможності компаній та їх продукції. На цьому етапі недостатньо швидко реагувати на постійно мінливі ринкові тенденції, а використання нових технологій, їх впровадження, стратегічне та інноваційне співробітництво мають стати основними елементами основи побудови ефективної та високотехнологічної економіки.

Відтак зважаємо на те, що інноваційна політика – це цілісний підхід, заснований як на створенні, так і на практичному використанні знань, з акцентом на комерційні переваги нових технологій [59]. Тому для українських підприємств особливо актуальною проблемою є розвиток інноваційної політики, оскільки показники наукоємності більшості вітчизняних галузей, незважаючи на високий науковий потенціал, значно нижчі, ніж у країнах ЄС та США.

Реалізація моделі інноваційного розвитку національної економіки (діє в економічно розвинутих країнах) України значно ускладнюється наявною структурою ВВП, оскільки основним джерелом валютних надходжень залишається гірничо-металургійний комплекс (32 %), частково харчова та переробна промисловість (25 %), мінеральні продукти (10 %), хімічна промисловість (8 %). Донедавна власники цих галузей не проводили технологічну модернізацію промислових підприємств, оскільки вже мали певні конкурентні переваги на світових ринках за рахунок відносно дешевої робочої сили, сировини та енергії. У посткризовій економічній ситуації стан зовнішньоторговельного балансу української економіки лише погіршується, що підкреслює стратегічну марність нинішнього місця України на ринку інноваційних технологій. Основна стратегія тих, хто контролює ключові галузі української економіки – збільшення своїх прибутків, ігноруючи загальне погіршення стану народногосподарського комплексу, зростання технологічної відсталості, кризові процеси в науці та освіті [60, с. 141].

У розвинених країнах світу темпи зростання ВВП за рахунок впровадження нових технологій становлять 60-90 %, а в Україні менше одного

відсотка. Хоча Україна входить у десятку країн світу за кількістю науковців [61, с. 77].

Тому швидкість виходу України на сучасну траєкторію інноваційного розвитку залежить насамперед від збереження потенціалу галузевих науково-дослідних інституцій, оскільки вони відіграють важливу роль у процесі реалізації інновацій. З державного бюджету України фінансується низка науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, пов'язаних з обороною та безпекою країни, космічними та чорнобильськими програмами, індивідуальними завданнями та програмами агропромислового комплексу та промисловості. Однак витрати за цими напрямками останніми роками значно нижчі, ніж у розділі «Фундаментальні дослідження та сприяння науково-технічному прогресу», що суперечить необхідності матеріалізації інновацій. Результатом такої тенденції стало зниження обсягу інновацій за останні 15 років.

Також сьогодні в Україні існують такі проблеми, які гальмують розвиток інноваційної діяльності вітчизняних компаній. До них відносимо:

- відсутність науково-методологічної основи формування науково-технологічної сфери;
- відсутність системних державних заходів щодо реалізації інноваційного потенціалу національної економіки;
- державне управління інноваційною діяльністю здійснюється без чітко сформульованої стратегії науково-технічного та інноваційного розвитку, послідовної та виваженої зовнішньої та внутрішньої економічної політики;
- відсутність ефективної системи пріоритетів розвитку науково-технічної сфери;
- забезпечується державне управління інноваційною діяльністю за галузевим принципом;
- неузгоджені дії суб'єктів інноваційної діяльності;
- недостатність фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок;

– інноваційна сфера нашої країни ще не стала справді привабливою для вітчизняних та іноземних інвесторів.

Стан інноваційної діяльності в Україні більшість науковців визначають як кризу, що не відповідає сучасному стану інноваційних процесів у промислово розвинених країнах та потребам інноваційного розвитку. Стабільне скорочення реального обсягу фінансування науково-технічного комплексу та відсутність ефективної державної науково-технічної політики не дозволяють зробити висновок про наявність реальних підстав для переходу до інноваційної моделі розвитку. Реформування науково-технічного комплексу ґрунтується на принципах частоті зміни цілей і завдань без урахування відомих факторів функціонування та розвитку науково-технічного потенціалу: активної та передбачуваної державної підтримки, попиту на наукові досягнення з боку держави. реальний сектор тощо.

Законодавча база, яка регулює інноваційну діяльність в Україні, є неоднозначною, суперечливою, а тому недосконалою. Реалізація прийнятих законів у сфері інновацій є незадовільною. Підходи та кількісні орієнтири щодо реалізації структурних змін у стратегії розвитку України до 2020 року з основною метою підвищення впливу інновацій на економічне зростання в Україні. Все це свідчить про те, що структура та принципи управління інноваційним розвитком в Україні потребують докорінної зміни. Ці зміни мають бути спрямовані на вирішення основних проблем інноваційного розвитку економіки.

Перехід української економіки на інноваційні рейки потребує стимулювання інноваційних процесів та прискорення просування інновацій у всіх її секторах. Як українська наука, так і венчурний бізнес потребують розвинутої інфраструктури для розробки та комерціалізації наукових ідей прикладної цінності. Створення відповідної інфраструктури потребує ряду заходів:

- зменшення податкового тиску для інноваційних компаній, особливо на ранніх стадіях розвитку;

- покращення інвестиційного клімату;
- розвиток міжнародних науково-технічних зв'язків шляхом спільного генерування, обміну та використання нових знань і технологій;
- сприяння експорту високотехнологічної продукції;
- створення зон інноваційного підприємництва.

Розглядаючи питання впровадження інновацій всередині компанії, а не в масштабах країни, можна констатувати, що переважна більшість вітчизняних компаній зустрічається із низкою проблем, а саме: відсутність власних коштів; високі інноваційні витрати; недостатня фінансова підтримка з боку держави; високий економічний ризик; недосконалість законодавчої бази; тривалий термін окупності інновацій; низький попит на розчинники для нової продукції; відсутність інформації про торгові точки; відсутність кваліфікованих кадрів; відсутність грошей у клієнтів; відсутність можливостей співпраці з іншими компаніями та науковими організаціями; нечутливість компанії до інновацій; відсутність інформації про нові технології.

На жаль, самотійно подолати всі перераховані перешкоди на шляху впровадження інновацій компанії не в змозі. Проте деякі з них впливають і ліквідовуються лише за рахунок державної підтримки.

Протягом останніх років не вжито жодних заходів з інноваційної політики для покращення бізнес-середовища, стимулювання підприємств до інновацій та розробки різних інструментів для підтримки технологічного оновлення, але з деякими покращеннями залишається фрагментація та нестабільність загального прогресу в цій сфері. До ключових питань при розробці та реалізації державної інноваційної політики в Україні, які потребують вирішення, відносимо наступне:

- взаємодія бізнесу та влади при розробці та реалізації інноваційної політики поки не є регулярною, не забезпечує збалансоване вираження інтересів різних інноваційних компаній, особливо в нових галузях, що виникають;

- збереження значних бар'єрів для поширення нових технологій в економіці через відсутність державної технологічної політики та неефективне галузеве регулювання, зокрема процедури сертифікації, митного та податкового адміністрування;

- недостатні зусилля регіональних та місцевих органів влади щодо покращення умов інновацій;

- недостатня ефективність інструментів державної підтримки інновацій: обмежена гнучкість, нерозвинені механізми розподілу ризиків між державою та бізнесом, слабка спрямованість на сприяння зв'язкам між різними учасниками інноваційних процесів для формування та розвитку науково-виробничо-технологічного партнерства;

- недостатня якість бізнес-середовища, підтримання нерозвинених умов для чесної конкуренції на ринках, а також отримання державної підтримки.

Отож, як бачимо у інноваційній сфері економічного розвитку України існує чимало «підводного каміння», яке перешкоджає розвитку галузі. Проте, навіть попри це наша держава володіє високими задатками, які при правильному регулюванню можуть забезпечити кардинально новий розвиток інноваційної економіки, що вбачаємо підґрунтям для подальших досліджень з формулювання перспектив інноваційного розвитку України.

3.2 Перспективи інноваційного розвитку економіки України

Перехід України до інноваційного розвитку є важливим для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Залежність України від імпорту, надмірний обсяг якого призводить до того, що зараз з економіки країни вимиваються величезні кошти в інтересах країн-інвесторів - імпортерів своєї продукції в Україну, унеможливує створення нових робочих місць, які необхідні для забезпечення повної зайнятості та стимулювання інноваційної діяльності в українській економіці. Проте формування країни як

конкурентоспроможної високотехнологічної держави неможливе без впровадження нових технологій.

Зважаючи на те, що для інноваційного розвитку України необхідно вирішити суттєве коло проблемних питань, які стримують перехід до інноваційного виробництва як передової діяльності, вважаємо за доцільне здійснити огляд деяких аспектів досвіду інноваційного розвитку за кордоном.

Відтак, особливістю функціонування інноваційної інфраструктури Південної Кореї є відносно обмежений зв'язок промислового виробництва з науковими дослідженнями, низька швидкість реакції державних науково-дослідних інститутів (далі – НДІ) та університетів на потреби економіки, неефективна співпраця державних НДІ з приватними компаніями, низька ефективність державно-приватного партнерства через суперечливі цілі співпраці. Для розвитку інноваційної інфраструктури уряд Кореї створив Національну раду з науки і технологій, основним завданням якої є координація дослідницьких програм і відповідного фінансування в країні. Також передбачено заходи щодо покращення соціальної складової інноваційної інфраструктури, комерціалізації інновацій та підтримки інноваційного малого та середнього підприємництва. Подібну стратегію удосконалення державної інноваційної політики можна запозичити у цієї країни.

Інноваційна структура світового лідера інновацій – США – характеризується зміцненням зв'язків між університетами та національними лабораторіями та ринком для стимулювання розвитку та комерціалізації наукових досліджень і сприяння співпраці з промисловістю. Пріоритет надається:

- розвитку інкубаторів при університетах; розвиток додаткових центрів передових знань;
- розширенню використання наукових парків;
- розширенню програми підтримки інноваційних досліджень малого підприємництва для підтримки комерціалізації результатів наукових досліджень університетів та лабораторій;

– розвитку Європейського інституту інновацій і технологій, спрямованого на ефективне об'єднання всіх сторін «трикутника знань» (освіта, дослідження та інновації);

– створенню єдиного ринку інновацій з метою залучення інноваційних інвестицій та компаній;

– підвищенню конкурентоспроможності інновацій;

– наданню компаніям можливості комерціалізувати успішні інновації;

– скороченню адміністративних витрат, пов'язаних з отриманням патентів;

– розвитку інноваційних кластерів.

Усі ці, перелічені заходи, могли б бути загальноприйнятними для України.

Чудові результати Швеції у сфері інновацій ґрунтуються на тому, що університети здійснюють більшість наукових досліджень, тоді як частка науково-дослідних інститутів є незначною порівняно з іншими країнами. Усі питання, пов'язані з вищими навчальними закладами, вирішує Національне агентство вищої освіти Швеції.

Особливістю німецької інноваційної інфраструктури є те, що рішення щодо інноваційної інфраструктури приймаються на найвищому рівні. Уряд визначає тематичні напрямки наукових програм і розподіл коштів, а відповідні інноваційно-наукові відомства займаються оперативними питаннями. Наукова рада є найважливішим дорадчим органом у сфері науки та інновацій, завданням якого є розробка рекомендацій щодо розвитку університетів, їх структури, розвитку та фінансування тощо.

Отож, як бачимо, досвід економічно розвинених країн показує, що відповідна податково-амортизаційна політика є важливим фактором фінансового стимулювання інноваційної діяльності. У США, Японії, Франції, Канаді, Швеції та Великій Британії, наприклад, витрати на науково-дослідні роботи вираховуються з оподаткованого доходу. І як показує досвід,

інноваційна діяльність значною мірою залежить від ефективного механізму її державної підтримки.

Україна має великий науковий потенціал, має багато відкриттів та винаходів, розробила багато інноваційних проєктів у галузі ресурсозбереження, біотехнології, лазерної техніки тощо. Необхідно визначити найбільш проривні напрямки, де за критичною точкою фазового переходу можна додати мінімальні інвестиції в ресурси та перехід до нової якості – інноваційного прибуткового бізнесу, формування інфраструктури для інших сфер.

Практика показує, що успішна інноваційна діяльність залежить від правильного вибору джерел фінансування. Для українських компаній чи не єдиним джерелом стимулювання інноваційної діяльності є власні кошти. При розробці механізму стимулювання науково-дослідної діяльності (далі – НДД) необхідно враховувати, що Україна належить до групи країн з низьким рівнем доходу, що суттєво впливає на її характеристики інноваційного розвитку.

Українська держава характеризується високим рівнем інституційної та адміністративної корупції, постійними змінами державного апарату, відсутністю юридично обґрунтованої та збалансованої стратегії інноваційного розвитку пріоритетних видів економічної діяльності.

Перешкоджає перспективному розвитку інноваційної діяльності в нашій державі і економічна криза, яка проявляється у зниженні ВВП країни, збільшенні рівня інфляції, зменшенні державного фінансування науково-дослідних розробок (далі – НДР), низькому рівні інноваційної спрямованості підприємств та зниженні інвестиційної активності в багатьох сферах економічної діяльності. Має місце і соціальна криза, що виражається у зменшенні чисельності населення, в основному внаслідок міграційних процесів і військових дій, і в зниженні соціального добробуту. Все це є наслідком переходу української економіки в режим воєнного стану у результаті війни із країною-агресором [62].

Завершення війни, відбудова країни, поступове відновлення економіки стануть першим кроком до нових можливостей у впровадженні інноваційної діяльності підприємств. Таким чином, можна стверджувати, що українська економіка вступить в період стагнації. У той час як традиційні фактори економічного зростання, які переважно ґрунтуються на мобілізації ресурсів, накопичених за тривалий період економічного спаду, практично вичерпані, у структурі економічної системи відбуваються відповідні зміни, які переводять національну економіку в інноваційну систему. Режим зростання переміщення нових ресурсів ще не відбувся. На цьому тлі актуальною є проблема модернізації української економіки з метою підвищення технологічного рівня експорту та якісних характеристик вітчизняної продукції, що поставляється на внутрішній ринок, що необхідно конкурувати з імпортними товарами не лише за ціною, а й за якістю. Українська інноваційна політика має бути спрямована на виконання цього стратегічного завдання задля пошуку перспективних шляхів інноваційного розвитку України.

Розвинені країни сьогодні залишаються беззаперечними технологічними лідерами. Така ситуація зумовлена не лише історичним розвитком цих країн, а й продуманою політикою держав у сфері інноваційного потенціалу економіки, успішними реформами та стратегіями підтримки інвестицій у дослідження та розробки. Якщо Україна використає досвід передових країн у сфері інновацій, то, нарощуючи свій науково-технічний потенціал, вона зможе скоротити відставання від сучасних лідерів, що вважаємо хорошою перспективою.

Перехід до ефективної державної політики інноваційного розвитку України є одним із пріоритетних завдань державного управління. Стратегія реалізації цієї політики має здійснюватися системно і послідовно. Усі учасники інноваційного процесу мають бути зацікавлені в об'єднанні своїх інтересів і зусиль у створенні та застосуванні нових знань і технологій з метою виходу на вітчизняний та зовнішній ринки високотехнологічної продукції. Роль державної влади є центральною для реалізації цієї взаємодії та створення

економіки, що ґрунтується на знаннях. Тому для забезпечення ефективного інноваційного розвитку економіки у перспективі доцільно:

- встановити квоти для малих інноваційних компаній при формуванні державних контрактів на інноваційну продукцію;
- забезпечити створення фонду підтримки малого бізнесу в галузі науки та інновацій;
- запровадити мінімальні орендні ставки для малих інноваційних компаній;
- стимулювати створення керованої моделі інноваційного розвитку країни шляхом затвердження національних пріоритетів, на основі яких необхідно запуснути програми стратегічного розвитку, що поєднують власні наукові розробки, власну людську підтримку, вітчизняний виробничий сектор та підприємства.

Сучасна економіка України потребує специфічних, відмінних від традиційної економіки, перспективних підходів до визначення та реалізації інноваційної політики. Ці перспективні ознаки в узагальненому вигляді зводяться до:

- орієнтації політики на забезпечення балансу зусиль держави та ринку для отримання максимального результату від знань для економічного та соціального розвитку;
- інтеграції соціально-політичних, наукових, освітніх, економічних, екологічних та інших суспільних інтересів шляхом ефективного впливу державної політики на створення та засвоєння нових знань;
- формування умов для розвитку приватного інвестування, економії ресурсів і коштів, збільшення виробництва на інноваційній основі;
- удосконалення оподаткування шляхом поступового зниження ставок податку на заощадження та інвестиції та збільшення на споживання;
- створення сучасної інфраструктури інноваційної сфери, забезпечення відповідальності держави за підготовку кадрів для потреб інноваційної

економіки; орієнтація державної політики, головним чином, на економічне зростання і тим самим підвищення якості життя громадян.

На підставі здійсненого аналізу зважаємо на те, що Україна мала та продовжує мати значні перспективи для розвитку інноваційної діяльності, хоч на даному етапі перебуває на шляху подолання глобальних перешкод, які не просто стримують впровадження інноваційної діяльності в державі, вони стримують економіку, на даний момент позбавляючи її повноцінності.

3.3 Заходи щодо покращення рівня впровадження інновацій

Як в минулому, так і в сьогоденні Україна має багато соціально-економічних проблем, які можна вирішити шляхом вибору курсу розвитку, в якому пріоритетними є інноваційна діяльність, спрямована на структурну модернізацію підприємств та перехід їх на інноваційний шлях розвитку. У національній доповіді «Інноваційна Україна 2020» зазначено: «Інноваційність є визначальною рисою сучасних науково-технічних, виробничих, соціально-економічних та всіх суспільних процесів. Від освоєння інноваційних механізмів розвитку залежить доля України: чи рухатиметься вона в напрямку розвиненої країни, чи залишиться застійною країною на порозі науково-технічного та соціального прогресу» [63].

Виходячи із викладеного зважаємо на те, що інноваційна політика підприємства повинна мати чіткий напрямок змін. Для цього, як правило, необхідно розробити комплекс заходів, зокрема, цілі розвитку, визначити потреби ринку, ознайомитись з науковими дослідженнями та впровадити управлінські рішення, що враховують можливості та обмежені ресурси підприємства.

Орієнтуючись на інноваційний шлях розвитку економіки, Україна має враховувати синергетичний ефект інновацій. У зв'язку з цим система управління інноваційною діяльністю обов'язково повинна:

- бути рефлексивною, тобто базуватися на здатності прогнозувати наслідки реалізації прийнятих рішень і на цій основі коригувати управлінські дії з урахуванням поточної ситуації;
- забезпечувати багатоваріантність і нелінійність;
- реалізувати ситуаційний, для порівняння управлінських дій зі станом і тенденціями розвитку соціально-економічного середовища на момент прийняття рішення;
- бути самоорганізованою, тобто система управління має адаптуватися до вимог оновленого суспільства.

Зважаючи на викладені твердження про пріоритетність ролі держави та промислової науки в забезпеченні та регулюванні інноваційного розвитку, основними напрямками державної політики інноваційного розвитку на сучасному етапі, на нашу думку, мають стати:

- визначення основних напрямів інноваційної діяльності;
- прорив на основі комплексного аналізу світових тенденцій, технологічних прогнозів і ретельного аналізу наявного інноваційного потенціалу компаній;
- створення сприятливих умов для технологічної модернізації виробничої бази підприємств, підвищення інноваційної та інвестиційної привабливості виробництва;
- прийняття концепції партнерства держави і науки в досягненні параметрів державних галузевих програм і проектів щодо формування внутрішнього ринку споживання продовольства та експертного потенціалу наукоємної продукції;
- створення ефективної інфраструктури для генерації наукових знань та впровадження інноваційних процесів з метою формування ринку наукомісткої продукції відповідно до попиту споживачів;
- посилення ролі регіонів у розвитку інноваційних процесів, методи стимулювання інноваційної діяльності.

Тому на державному рівні необхідно забезпечити формування нормативно-правової бази, а також інформаційно-аналітичне забезпечення ринку, моніторинг і прогнозування ринкової ситуації, проведення жорсткого контролю безпечності продукції та запровадження європейського стандарту якості.

Також вважаємо, що основними напрямками вдосконалення механізму державного регулювання інноваційного розвитку економіки України є:

- сприяння створенню інноваційно-орієнтованих об'єднань на базі провідних навчальних закладів, наукових і фінансових установ, компаній та формуванню на цій основі стійких інноваційних кластерів;

- сприяння залученню іноземних інвестицій у високотехнологічний сектор економіки, з метою забезпечення фінансування створення та впровадження інновацій у реальний сектор економіки;

- запровадження механізму страхування ризиків, пов'язаних з реалізацією інноваційних проектів, що позитивно вплине на інвестиції в ці проекти;

- підтримка промислових компаній та інших галузей, які здійснюють свою діяльність у сфері високих технологій, шляхом організації зарубіжних презентацій, виставок, круглих столів з метою просування своєї продукції на міжнародні ринки;

- моніторинг попиту на високотехнологічну продукцію, надання інформаційно-консультаційної, юридичної допомоги та пошук потенційних партнерів для укладання договорів на їх реалізацію;

- запровадження механізму пільгового кредитування підприємств, які виробляють інноваційну продукцію;

- створення цілісної національної інноваційної системи, яка має включати спеціалізовані технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори, інжинірингові центри, ризикові компанії, інноваційні кластери тощо;

– удосконалення механізму правової охорони інтелектуальної власності та забезпечення інноваційної діяльності як основи інноваційного розвитку економіки України;

– сприяння становленню та активній участі держави в ринку інновацій (інформація в державних виданнях, виставки, біржі, ярмарки, купівля-продаж ліцензій тощо);

– розвиток форм гармонійного поєднання національних інтересів у науково-інноваційному розвитку з міжнародною диференціацією, спеціалізацією та сегментацією ринків наукомістких технологій та інновацій.

Інноваційний розвиток передбачає постійний розвиток, просування та запуск різноманітних інновацій. Інноваційний процес вимагає єдності технічних, організаційних і соціальних інновацій, формування нових моделей використання наявних ресурсів. Звідси можна зробити висновок, що компанія, яка обирає інноваційний шлях розвитку, повинна мати певний потенціал, достатній для його реалізації, який враховує специфіку галузі та може бути оцінений за певними критеріями (рис. 3.1).

Тому забезпечення та ефективне впровадження інноваційної діяльності можна розглядати як фактор, що сприяє економічному розвитку підприємства та економіки в цілому. Інноваційна діяльність в Україні перебуває у складному становищі порівняно з іншими видами діяльності. Недостатнім є використання інноваційного потенціалу. Підтримка та регулювання інноваційного підприємництва, особливо малого бізнесу, має бути пріоритетним напрямком державної політики підтримки інноваційної діяльності. Для покращення інвестиційної діяльності необхідно створити інвестиційно сприятливе середовище, зменшити податковий тиск на інноваційні компанії та сприяти розвитку міжнародних науково-інноваційних зв'язків [65].

Орієнтуючись на проведені дослідження, нами виявлено проблеми, що перешкоджають ефективному здійсненню та розвитку інноваційної діяльності підприємств. Крім того, ми здійснили спробу розробити заходи, що

дозволяють підвищити ефективність управління інноваційною діяльністю на промислових підприємствах.

Рисунок 3.1 – Критерії потенціалу інноваційного розвитку підприємства

Джерело: складено автором на основі [64]

З урахуванням проблем, виявлених при проведенні аналізу, а також специфіки та особливостей українських підприємств можливо здійснити запровадження розроблених заходів щодо підвищення ефективності управління інноваційною діяльністю. Тому, вважаємо, що доцільним є складання переліку товарів і робіт, необхідних для реалізації розроблених заходів щодо поліпшення інноваційної діяльності на вітчизняних підприємствах (табл. 3.1).

Проведення дослідження здійснювалася на прикладі ТОВ «ПЕЛЛЕГРІН», яке займається виробництвом палетів та брекетів і планує впроваджувати інновацій.

Таблиця 3.1 – Перелік товарів та робіт для реалізації прогнозованих заходів ТОВ «ПЕЛЛЕГРІН»

Найменування товару, виду роботи	Прогнозована сума витрат, тис грн.
Приєм на роботу нових, кваліфікованих працівників	999
Навчання нового персоналу	21
Придбання сучасної техніки для виробництва, оргатехніки, додаткових матеріалів, тощо	1005
Впровадження краудсорсингової платформи	7524
Аналіз організаційної структури та функціональних обов'язків працівників	603
Аналіз та проектування системи управління інноваційною діяльністю	3335
Аналіз та проектування процесу управління інноваційною діяльністю	2147
Аналіз та проектування системи забезпечення управління інноваційною діяльністю	951
Програмне забезпечення	5016
Усього:	2160

Джерело: розроблено автором

Отримані фінансові дані необхідно надалі занести в кошторис витрат на реалізацію розробленого механізму. Однією з основних проблем досліджуваних підприємств промисловості України, що перешкоджає розвитку інноваційної діяльності є відсутність відокремленого інноваційного підрозділу (відділу). Тому на підприємстві було б добре створити власний інноваційний підрозділ (відділ). Даний метод організації інноваційної діяльності успішно застосовується у світовій практиці з метою розвитку, зростання конкурентоспроможності та економічної ефективності підприємств.

Перевагою тут є можливість наблизити наукові дослідження до виробничих можливостей підприємства та потреб ринку. Крім того, створення такого підрозділу на підприємстві забезпечує можливість залучення висококваліфікованих фахівців та знижує ризики, пов'язані з витоком інформації та розголошенням комерційної таємниці. Інноваційний підрозділ може бути створений на базі існуючої служби головного інженера та на основі

існуючого плану робіт з інноваційної діяльності шляхом реструктуризації системи управління, що існує на підприємстві.

Основні етапи реструктуризації системи управління інноваційною діяльністю ТОВ «ПЕЛЛЕГРІН» відображені на рис. 3.2.

Рисунок. 3.2 – Основні етапи реструктуризації системи управління інноваційною діяльністю ТОВ «ПЕЛЛЕГРІН»

Основними функціями інноваційного підрозділу підприємств промисловості можуть бути:

- розробка пріоритетних напрямів інноваційного розвитку підприємства;
- виявлення для підприємства технологій, мають важливого значення (критичних технологій);
- розробка пропозицій щодо вдосконалення науково-технічної та інноваційної діяльності підприємства;
- розробка пропозицій щодо формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємства;
- визначення пріоритетних стратегічних напрямів інноваційного розвитку підприємства;
- аналіз стану та перспектив розвитку інноваційної діяльності підприємства;
- вироблення та погодження пропозицій щодо фінансування фундаментальних та прикладних досліджень, а також інноваційних проектів та програм;
- організація співробітництва з науково-дослідними інститутами та організаціями;

- підготовка пропозицій щодо розвитку інноваційної діяльності підприємства;
- організація контролю над реалізацією інноваційних проектів та програм та ін.

Керівник інноваційного підрозділу підприємства покликаний вирішити такі завдання: розробити перспективний план розвитку інноваційної діяльності, дати рекомендації щодо раціонального розподілу ресурсів та сприяти концентрації зусиль на планах досягнення цілей здійснення інноваційної діяльності підприємства.

Необхідною умовою ефективного здійснення та розвитку інноваційної діяльності на промислових підприємствах є забезпечення їх кваліфікованим персоналом. Тому на підприємствах необхідно розробляти та впроваджувати систему навчання, яка включає набір курсів, що дають знання різної повноти та глибини, вимоги до співробітників та систему тестів для перевірки знань. На базі багатьох вишів розроблено програми перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу, що включають кваліфікаційні стандарти та процедури оцінки знань за цими програмами, а також систему навчання, спрямовану на підготовку фахівців відповідно до нових стандартів. У процесі навчання кожен слухач отримує комплект навчально-методичних посібників, займається в обладнаному за стандартом класі під керівництвом викладача, який пройшов спеціальну підготовку та отримав право проводити такі заняття. Після закінчення навчання та складання іспитів слухач отримує сертифікат (диплом), тобто знання співробітника підтверджуються документально.

Ефективність здійснення інноваційної діяльності та тим більше забезпечення її розвитку потребує підвищення якості та ефективності інноваційної інфраструктури підприємства. При цьому в першу чергу слід приділити увагу вирішенню завдання впровадження ефективних інструментів управління ідеями, призначених для їх пошуку, оцінки, підтримки та реалізації найперспективніших з них як на підприємстві, так і за його межами.

Одним із найбільш ефективних інструментів управління ідеями в даний час є краудсорсинг, який спрямований на вирішення наступних завдань: збирання та обробка інформації; збирання та обробка конструктивних ідей; збирання пропозицій до проєктів документів; формування аудиторії незалежних експертів.

Тому для підвищення ефективності управління ідеями на досліджуваних промислових підприємствах рекомендується впровадження краудсорсингової платформи (наприклад, платформи «Велика ідея» [66], яка дозволить їм використати потенціал співробітників та клієнтів для вирішення бізнес-завдань та власного розвитку.

Якість та ефективність здійснення та розвитку інноваційної діяльності на промислових підприємствах безпосередньо залежить від якісного та своєчасного її забезпечення всіма необхідними видами ресурсів. Для підвищення ефективності системи забезпечення інноваційної діяльності на досліджуваних підприємствах рекомендується впровадження автоматизованої системи управління ресурсами (наприклад, ERP-Enterprise Resource Planning, планування ресурсів підприємства – група компаній «КИТ» [67]). Системи класу ERP дозволяють інтегрувати всі відділи та функції підприємства в єдину систему, при цьому вони працюють з єдиною базою даних і їм простіше обмінюватися різною інформацією. Впровадження такої системи на підприємстві дозволить замінити застарілі розрізнені інформаційні системи з управління логістикою, фінансами, складом, проєктами тощо. Вся інформація зберігається в єдиній базі даних, звідки вона може бути у будь-який час отримана на запит.

Необхідно відзначити, що впровадження такої системи є досить складним і тривалим процесом, але це забезпечить підприємству такі можливості: планувати потреби в тих чи інших видах ресурсів, а також терміни та обсяги поставок; регулювати наявність готової продукції та матеріалів (надлишки, дефіцит) та знижувати витрати на зберігання; своєчасно регулювати процес виробництва з урахуванням зміни попиту; оптимізувати

бізнес-процеси підприємства за рахунок скорочення матеріальних та тимчасових витрат; контролювати постачання продукції та якість послуг.

Крім того, серед позитивних ефектів, які отримує підприємство при впровадженні системи ERP класу, можна відзначити наступні: скорочення рівня страхових запасів; своєчасність поповнення матеріально-технічних ресурсів; підвищення оборотності обігових коштів; оптимізація запасів; оптимізація обсягу та підвищення ефективності виробництва; забезпечення ефективного контролю за витратами матеріалів; зростання ефективності ціноутворення; зниження трудових та тимчасових витрат на формування бухгалтерської звітності.

Також для підвищення якості та ефективності інформаційного забезпечення інноваційної діяльності підприємствам рекомендується розробка та реалізація наступних заходів: підвищення інформаційної культури персоналу; покращення якості роботи з інформацією; підвищення інформаційної безпеки.

Інформація є цінним ресурсом підприємства, ця цінність може визначатися не лише кількістю праці, витраченої на її створення, а й кількістю прибутку, одержаного від її можливої реалізації. Тому засоби забезпечення інформаційної безпеки інноваційної діяльності відіграють найважливішу роль, особливо в тих випадках, коли йдеться про розробку та запуск у виробництво нових видів продукції. Тут часто потрібен індивідуальний підхід, необхідно враховувати як специфіку інноваційної діяльності, а й внутрішню структуру підприємства.

Сучасний підхід до вирішення цієї проблеми полягає у застосуванні на промислових підприємствах автоматизованої системи управління (АСУ) та застосуванні принципів ситуаційного управління захищеністю інформаційних ресурсів. Ситуаційний підхід полягає в тому, що необхідний рівень безпеки інформації встановлюється відповідно до ситуації, що визначає співвідношення між цінністю інформації, що переробляється, витратами, які

необхідні для досягнення цього рівня, і можливими сумарними втратами від спотворення та несанкціонованого використання інформації.

Крім того, закордонний та вітчизняний досвід у галузі захисту інтелектуальної власності показує, що ефективним може бути лише комплексний захист, що включає правовий, організаційний та інженерно-технічний захист.

Особливо важливе значення у створенні надійного механізму захисту має організаційний захист, оскільки можливості несанкціонованого використання конфіденційних відомостей значною мірою обумовлені не технічними аспектами, а зловмисними діями, недбалістю користувачів чи персоналу.

Одним із основних елементів організаційного забезпечення інформаційної безпеки підприємства є служба інформаційної безпеки. Саме від професійної підготовки фахівців служби інформаційної безпеки, наявності в їхньому арсеналі сучасних засобів управління безпекою багато в чому залежить ефективність заходів щодо її захисту. Крім вищезгаданих заходів, працівникам підприємства, зайнятим в інноваційній діяльності, необхідно забезпечити робочі місця. Для цього на досліджуваних промислових підприємствах необхідні ремонт та обладнання виділених приміщень, придбання сучасної техніки для виробництва, оргтехніки, допоміжних матеріалів тощо.

Кошторис витрат запланованих заходів представлено у табл. 3.2.

Усі необхідні витрати з реалізації заходів на підприємстві промисловості становитимуть 612264548,3 грн. За вказаних витрат передбачається підвищити ефективність внутрішньої діяльності підприємства шляхом переорієнтації на інноваційний напрямок діяльності і збільшити прибуток від її здійснення приблизно на 20–25 %. У разі відмови від цих заходів можливе незначне зростання прибутку, але переважно через позитивну кон'юнктуру продукції підприємств на ринку.

Таблиця 3.2 – Кошторис витрат запланованих заходів
ТОВ «ПЕЛЛЕГРІН»

Код статті	Найменування статті витрат	Сума, тис. грн
1	Сировина та матеріали	22600
2	Фонд оплати праці, у тому числі:	37005
	Нарахування на оплату праці	27938
	Відрахування на податки	1147
3	Придбання предметів постачання та витратних матеріалів: паливно-мастильні матеріали; канцелярські та господарські товари; витратні матеріали для обслуговування оргтехніки та автотранспорту; запчастини; друкована та книжкова продукція; інші предмети постачання та витратні матеріали	579
4	Відрядження	1083
5	Послуги зв'язку: поштові витрати; послуги телефонного зв'язку; послуги інших видів зв'язку	8229
6	Комунальні послуги: орендна плата; витрати на поточний ремонт та утримання приміщень та ін.	952
7	Інші поточні витрати на закупівлю товарів та оплату послуг: ремонт та утримання обладнання та оргтехніки; технічне обслуговування транспорту; обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів; оплата позавідомчої охорони; інші витрати	2687
8	Оплата робіт та послуг сторонніх організацій, у т.ч. оформлення документів, встановлення обладнання та ін.	10816
9	Витрати на придбання основних засобів	506630
	Усього:	612264

Таким чином, розроблений комплекс заходів дозволить забезпечити ефективність процесу управління інноваційною діяльністю, підвищити якість та ефективність її забезпечення всіма видами ресурсів, забезпечити зростання інноваційного потенціалу, а також знизити ризики її здійснення та забезпечити зростання конкурентоспроможності та прибутковості підприємства.

На підставі запропонованих заходів вважаємо, що вони мають ґрунтуватися на ресурсному і трудовому потенціалах України та забезпечити

сталий, високотехнологічний розвиток економіки країни, слугуючи підґрунтям для подальшого перспективного розвитку інноваційної діяльності підприємств промисловості України.

Висновки до розділу 3

У інноваційній сфері економічного розвитку України існує чимало «підводного каміння», яке перешкоджає розвитку галузі. Проте, навіть попри це наша держава володіє високими задатками, які при правильному регулюванні можуть забезпечити кардинально новий розвиток інноваційної економіки, що вбачаємо підґрунтям для подальших досліджень з формулювання перспектив інноваційного розвитку України.

Сьогодні в Україні існують такі проблеми, які гальмують розвиток інноваційної діяльності вітчизняних компаній, до них відносимо: відсутність науково-методологічної основи формування науково-технологічної сфери; відсутність системних державних заходів щодо реалізації інноваційного потенціалу національної економіки; державне управління інноваційною діяльністю здійснюється без чітко сформульованої стратегії науково-технічного та інноваційного розвитку, послідовної та виваженої зовнішньої та внутрішньої економічної політики; відсутність ефективної системи пріоритетів розвитку науково-технічної сфери; забезпечується державне управління інноваційною діяльністю за галузевим принципом; неузгоджені дії суб'єктів інноваційної діяльності; недостатність фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок; інноваційна сфера нашої країни ще не стала справді привабливою для вітчизняних та іноземних інвесторів.

Самостійно подолати всі перераховані перешкоди на шляху впровадження інновацій компанія не в змозі. Проте деякі з них впливають і ліквідовуються лише за рахунок державної підтримки.

ВИСНОВКИ

Україна мала та продовжує мати значні перспективи для розвитку інноваційної діяльності, хоч на даному етапі перебуває на шляху подолання глобальних перешкод, які не просто стримують впровадження інноваційної діяльності в державі, вони стримують економіку, на даний момент позбавляючи її повноцінності.

Як бачимо, інноваційний розвиток української економіки є незамінним вектором її подальшого руху, який може забезпечити не лише економічне зростання, а й інший соціальний та культурний рівень держави. На жаль, Україна втрачає свої позиції на ринку інновацій. Уповільнення інноваційної діяльності ставить під загрозу економічну безпеку держави. Процеси інноваційного розвитку та економічного зростання взаємопов'язані та взаємообумовлені. Лише їх ефективна взаємодія може надати економічній системі України незалежності, стабільності, динамізму та здатності протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Для того, щоб виявити залежність кількості інноваційно активних підприємств від деяких факторів було проведено кореляційно-регресійний аналіз. Було виявлено, що найбільш впливовим фактором є кількість працівників, задіяних у виконанні НДР, витрати на інновацію та іноземні інвестиції. Отже, за для подальшого розвитку інноваційної діяльності України слід покращити підготовку наукових кадрів, збільшити фінансування та залучати іноземні інвестиції.

Для підвищення рівня інноваційного розвитку доцільним видається впровадження таких заходів: фінансування дослідницьких робіт в інноваційній діяльності з боку держави; створення дієвої наукової інфраструктури для забезпечення доступу науковців до сучасного обладнання; збільшення інвестицій в освітній комплекс; стимулювання вітчизняних підприємств до інноваційної діяльності з боку держави; створення

сприятливих умов для кредитування; залучення іноземних інвестицій та створення сприятливого інвестиційного клімату.

Таким чином, важливим аспектом розвитку економіки держави в умовах глобалізації є саме інноваційний розвиток. Для можливості конкурувати на міжнародній арені, Україні слід покращувати наукову та технологічну діяльність і впроваджувати інновації на підприємствах. Структурні заходи щодо сприяння інноваціям включають: збільшення витрат на дослідження та розробки й інвестиції в освіту, а також створення підприємствам умов, які б полегшували процедуру ведення бізнесу, а збанкрутілим підприємствам – швидке проходження відповідних процедур ліквідації та банкрутства. Крім того, компанії можуть сприяти інноваціям, інвестуючи у свій персонал та проводячи власні дослідження й розробки. Нові ідеї і технології, які розробляються і застосовуються, можуть забезпечити кращий результат за тих самих витрат. В результаті буде вироблятися більше товарів та послуг, що стимулюватиме зростання заробітної плати працівникам та сприятиме зростанню рівня прибутковості бізнесу.

Розроблений комплекс заходів дозволить забезпечити ефективність процесу управління інноваційною діяльністю, підвищити якість та ефективність її забезпечення всіма видами ресурсів, забезпечити зростання інноваційного потенціалу, а також знизити ризики її здійснення та забезпечити зростання конкурентоспроможності та прибутковості підприємства. На підставі запропонованих заходів вважаємо, що вони мають ґрунтуватися на ресурсному і трудовому потенціалах України та забезпечити сталий, високотехнологічний розвиток економіки країни, слугуючи підґрунтям для подальшого перспективного розвитку інноваційної діяльності підприємств промисловості України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.06.2022).
2. Faisal H. The 3 Pillars Of The Innovation Economy. Fast Company, 2018. 322 p.
3. Головінов О. М. Інноваційна активність і інноваційні процеси в національній економіці. *Економіка та держава*. 2013. № 6. С. 4-8.
4. Корсак К. Від традиційних моделей організації економіки – до інноваційної. *Персонал* (Журнал інтелектуальної еліти). 2010. № 2. С.12-17.
5. Набатова О. О. Джерела і особливості інституціоналізації соціальних інновацій у трансформаційній економіці. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського*. Сер. Економічні науки. 2011. № 3 (51). С. 234-240.
6. Пахомов С. Ю. Економічне зростання в контексті інституціоналізму. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2013. № 4. С. 11-16.
7. Сизоненко В. О. Фінансування інноваційно-орієнтованої економіки в умовах інституціональної невизначеності. *Фінанси України*. 2013. № 5. С. 80-89.
8. Столяров Д. В., Райца А. С. Етапи еволюційного розвитку інноваційних процесів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 8, С. 21-26.
9. Павлюк А. П. Передумови та перспективи інноваційного розвитку українських регіонів. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. №5, Т. 1. С. 93-97.
10. Михайлишин Л. І. Транснаціоналізація світової економіки: інноваційний аспект: монографія. Вінниця: ДонНУ, 2016. 314 с. URL: <https://www.google.com.ua/url?esrc=s&q=&rct=j&sa=U&url=https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/2865/2904&ved=2ahUKEwiyvrDO9Kn4AhWJrosKHZPaA>

LcQFnoECAQQAg&usg=AOvVaw1LqGFsdLSuJHIp-5krFqv3 (дата звернення: 11.06.2022).

11. Каленюк І., Цимбал Л., Д'якона А., Панченко Е. Оцінка інтелектуального лідерства в умовах глобальної конкуренції. 2018. 1 с.

12. Шлапак А. Конкурентне лідерство країн в епоху глобалізації: узагальнення теорій та ідеологій. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2018. №6. С. 1-5.

13. Popescu G. H. Macroeconomics, effective leadership, and global business environment. *Contemporary Reading in Law and Social Justice*. 2013. №5(2), P. 170-176.

14. Deniz Dilara Dereli. Innovation Management in Global Competition and Competitive Advantage. *World Conference on Technology, Innovation and Entrepreneurship*. 2015. № 195. P. 1365-1370.

15. Haass R. The Age of Nonpolarity. What Will Follow U.S. Dominance. *Foreign Affairs*. 2008. URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/63397/richardn-haass/the-age-of-nonpolarity> (last accessed: 09.06.2022).

16. Wadhwa V., Rissing B., Saxenian A.-L., Gereffi G. «Education, Entrepreneurship and Immigration: America's New Immigrant Entrepreneurs, Part II». *Duke University Pratt School of Engineering, U.S. Berkeley School of Information, Ewing Marion Kauffman Foundation*. 2007. 41 p.

17. Потехін О. Фактор США у мережевій системі сучасного світу: український вимір. 2015. 12 с.

18. Федуняк С. Г. Баланс сил. Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Баланс сил](https://vue.gov.ua/Баланс%20сил) (дата звернення: 12.06.2022).

19. Nye Joseph S. (Jr.) The Future of American Power. Dominance and Decline in Perspective. *Foreign Affairs*. 2010. P. 2-12.

20. Модельски Дж. Еволюція глобальної політики URL: http://www.worldpolit.ru/index.php?option=com_content&am p;task=view&id=71&Itemid=41 (дата звернення: 01.06.2022).

21. Хусаїнов Р. В. Глобалізація інноваційної сфери економіки: фактори, стан та наслідки для України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. С. 94-98.
22. Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Фомішин С. В. Світове господарство в умовах глобалізації : монографія. Київ : Ніка-Центр, 2006. 200 с.
23. Radieva M. Institutional basis of corporate economy. Sozioökonomische und rechtliche Faktoren der sozialen Entwicklung unter den Bedingungen der Globalisierung. Hrsg. von Yu.V. Pasichnyk : kollektive Monographie in 2 Bänden, B. 1. Steyr : Shioda GmbH, 2018. P. 128–144.
24. Геєць В. М. Інституційна обумовленість інноваційних процесів. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за ред. В.М. Геєця. Київ : НАН України, 2015. С. 22–35.
25. Кіндзерський Ю. Деіндустріалізація та її детермінанти у світі та в Україні. *Економіка України*. 2017. № 11. С. 48–72.
26. Михайловська О. «Європейський парадокс» інноваційного розвитку: уроки для України. *Економіка України*. 2006. № 6. С. 80–85.
27. Новицький В. Регулятивні стратегії відкритих економічних систем і глобальна конкуренція за ресурси. *Економіка України*. 2007. № 7. С. 4–14.
28. Наукова та інноваційна діяльність України. Статистичний збірник. URL:http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/09/zb_nauka_2019.pdf (дата звернення: 07.06.2022).
29. Волинський Г. Про конкурентні переваги в умовах глобалізації. *Економіка України*. 2006. № 12(541). С. 68–72.
30. Концепти інноваційного розвитку підприємництва / за заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В. В.; Національний університет «Кієво-Могилянська академія». Київ, 2018. 263 с.
31. Солоха Д.В. Функціонування і розвиток інноваційного потенціалу регіональних соціально-економічних систем: теорія, методологія, практика: монографія. Донецьк: ВІК, 2012. 438 с.

32. Методологічні основи управління сталим інноваційним розвитком потенціалу соціально-економічних систем регіону: монографія / за ред. Солоха М. 2011.

33. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3715-17> (дата звернення: 09.06.2022).

34. Гук О. Фактори впливу на інноваційну діяльність. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201200> (дата звернення: 12.06.2022).

35. Підкамінний І. М. Системні фактори впливу на інноваційний розвиток. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=480> (дата звернення: 11.06.2022).

36. Global Innovation Index – ГІІ. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/Home> (дата звернення: 23.11.2022).

37. Бойко Д. І. Особливості розвитку інноваційної діяльності країн світу. Студентський вісник НУВГП, 2017, 2 (8). С. 75-77.

38. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/> (дата звернення: 23.11.2022).

39. Володовська М. О. Досвід Швеції як шлях до ендогенізації економіки України. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19103/Volodovska_Dosvid_Shvetsii_yak_shliakh_do_endohenizatsii.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 24.11.2022).

40. Андрощук Г. О. Оцінка рівня інноваційного розвитку національних економік. Наука, технології, інновації, 2017. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/150773> (дата звернення: 24.11.2022).

41. Державний сайт служби статистики. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm (Дата звернення: 25.10.2022)

42. Про державну статистику: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2614-12> (дата звернення: 09.11.2022).

43. Xiaolan Fu, Liu Shi. Direction of innovation in developing countries and its driving forces. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4596&plang=EN> (дата звернення: 09.09.2022).
44. Global Innovation Index – ГІІ. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/Home> (дата звернення: 09.09.2022).
45. Оніпко Т. А. Інноваційний розвиток кантонів Швейцарії на основі кластерного підходу. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/16_2_2017ua/9.pdf (дата звернення: 09.09.2022).
46. Володовська М. О. Досвід Швеції як шлях до ендогенізації економіки України. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19103/Volodovska_Dosvid_Shvetsii_yak_shliakh_do_endohenizatsii.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 14.09.2022).
47. Неустроев Ю. Г. Аналіз інноваційного розвитку США. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2021/96.pdf (дата звернення: 14.09.2022).
48. Безрукова Н. В., Лекунович А. Ю. Особливості побудови національної економіки: аналіз досвіду Китаю та реалії України. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5544> (дата звернення: 20.09.2022).
49. Деякі результати реалізації інноваційної політики Китаю. URL: https://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/14086.2.1.020.pdf (дата звернення: 21.09.2022).
50. Характеристика Малайзії. URL: <https://malaysia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo> (дата звернення: 21.09.2022).
51. Bulgaria: 2020 Article IV Consultation-Press Release. URL: <https://www.imf.org//media/Files/Publications/CR/2021/English/1BGREA2021001.ashx> (дата звернення: 21.09.2022).

52. Short on cash, Vietnam punts on gambling. URL: <https://web.archive.org/web/20181103022603/http://www.atimes.com/article/short-on-cash-vietnam-punts-on-gambling/> (дата звернення: 21.09.2022).

53. Азійське диво: як країни підіймаються в рейтингу глобальних інновацій. URL: <https://mind.ua/publications/20201830-azijske-divo-yak-krajini-pidijmayutsya-v-rejtingu-globalnih-innovacij> (дата звернення: 21.09.2022).

54. Економічний успіх Танзанії: секрети зростання та перспективи регіонального лідерства. URL: <https://adastra.org.ua/blog/ekonomichnij-uspih-tanzaniyi-sekreti-zrostannya-ta-perspektivi-regionalnogo-liderstva> (дата звернення: 21.09.2022).

55. «Силіконова савана»: зміна правил гри чи відтворення глобальних нерівностей у цифровій економіці? URL: <https://politkrytyka.org/2019/11/06/sylikonova-savana-zmina-pravyl-gry-chy-vidtvorennya-globalnyh-nerivnostej-u-tsyfrovij-ekonomitsi/> (дата звернення: 21.09.2022).

56. Government of Nepal Ministry of Energy, Water Resources and Irrigation Alternative Energy Promotion Centre. URL: <https://www.aerc.gov.np/mini-hydro> (дата звернення: 24.09.2022).

57. Економічні підсумки першого півріччя-2022 для України. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/ekonomichni-pidsumki-pershogo-pivrichchya-2022-dlya-ukrayini> (дата звернення: 30.09.2022).

58. Улянова Л., Чайка Ю. Інноваційні аспекти сталого розвитку економіки України. *Економічний аналіз*. 2021 рік. Том 31. № 1. С. 218-226.

59. Тюха І. В., Кузнєцова В. А. Проблеми інноваційної діяльності в Україні та на вітчизняних підприємствах. *Ефективна економіка*. № 11, 2015. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4545> (Дата звернення: 01.10.2022).

60. Мерніков Г. І. Модернізація України і досвід Китаю. *Стратегічні пріоритети*. 2011. № 3 (20). С. 137–145.

61. Гросул В. А. Проблеми інноваційної діяльності в Україні. Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2010. № 1 (3). Т. 1. С. 76–82.
62. Ямненко Г. Є., Губенко М. В. Перспективи інноваційного розвитку України на основі досвіду зарубіжних країн. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/247.pdf> (дата звернення: 10.10.2022).
63. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. К., 2020. 122 с.
64. Гречан А. П. Особливості формування інноваційної стратегії транспортних підприємств. Вісник *Національного транспортного університету*. Серія «Економічні науки». Науково-технічний збірник. К.: НТУ, 2015. Вип. 3 (33). С. 25-31.
65. Козік В. А. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності підприємств в Україні. URL : http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/10_kozik.htm (дата звернення: 17.10.2022).
66. Краудсорсингова платформа «Велика ідея». URL: <https://biggggidea.com/> (дата звернення: 17.10.2022).
67. Група компаній КИТ. URL: <https://www.company-kit.com/> (дата звернення: 17.10.2022).
68. Атаманчук З. А., Вірна А. О. Проблеми інноваційного розвитку економіки України в умовах глобальної конкуренції. Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 23-24 вересня 2022 року). Одеса. 2022. С. 52-54.
69. Атаманчук З. А., Вірна А. О. Інноваційні концепти розвитку глобальної економіки». *SWorldJournal*, Болгарія, Випуск №16, 2022. URL: <https://sworldjournal.com/index.php/swj> (дата звернення: 30.11.2022).